İÇİNDEKİLER

❖

TECVİT

Tecvid: (Cezeri)Kur’an harflerinin mahrec ve sıfatlarının konu edildiği ilimdir. Bu ilmi öğrenmek Farz-ı kifayedir.

Harf: Bir mahrece dayanarak çıkan sese denir.

Vasıl hemzesi: Hemze-i vasıl: Yazıda mevcut, ibtida (okunmaya kendisi ile başlanma) halinde okunan, fakat vasl (kendisinden önce harekeli bir harf gelme) halinde okunmayan hemzedir. **(وَالْعَصْرِ اَلْعَصْرْ)** (Lafzatullahın başındaki hemze, ismi mevsullerin başındaki hemze, lamı tarifin başındaki hemze)

Katı hemzesi: Hemze-i kat'ı: Hem yazıda ve hem de okunuşta daima (yani, ibtida= başlangıç ve vasl=ulama halinde) bulunan hemzedir. **(مَاأَنَا– أَبَدٌ)**gibi. Kendisinden başlandığında da geçildiğinde de okunan hemzedir.

Medd-i Tabii: (*Medd-i asli, Medd-i zat-i* de denir.)Bir kelimede harf-i medden biri bulunur, sebeb-i medden hiçbiri olmazsa o kelime: "Medd-i Tabiî" olur. (**.(قَاتَلَ)** ,**(قَالُوا**) Medd-i tabii bir elif miktarı çekilir. Vacibtir.

Medd-i fer'i: Sebeb-i meddin bulunmasından dolayı asli medd üzerine ziyade yapılmak suretiyle meydana gelen medlere **"Medd-i fer'i"** denir. Buna **"medd-î mezid"** de denir. Fer'î med beş kısma aynlır: Medd-i muttasıl, munfasıl, lazım, arız, lin.

Medd-i Muttasıl: Bir kelimede harf-i medden sonra, sebeb-i medden hemze aynı kelimede vaki olursa, medd-i muttasıl olur. **((مَلاَئِكَةٌ)** ,**(جِىءَ)** ,**(جَاءَ)** ,**(سُوءَ)** dört elif miktarı uzatılır, hükmü vaciptir.

Medd-İ Munfasıl: Harf-i medden sonra sebeb-i medden hemze gelir ve ikisi de ayrı ayrı iki kelimede olurlarsa bu durumda medd-i munfasıl olur. **((اَعْطَيْنَا اِنَّا)** ,**(اَنْزَلَ وَمَا)** ,**(اَنْفُسَكُمْ تُزَآَّوا فَلاَ)** ,**(اَيُّهَا يَا)** Dört elif miktarı uzatmak gerekir. Medd-i munfasılın meddi, caizdir.

Medd-i Lazımın: Bir kelimede, harf-i medden sonra sebeb-i medden sükûnu lazım vaki olursa, o kelime **"medd-i lazım"** olur. Dört çeşittir. Hükmü vaciptir.

Medd-i arız: (medd-i vakıf da denir) Bir kelimede, harf-i medden sonra sebeb-i medden sükûn-u arız vaki olursa bu durumda medd-i arız olur. **(يَفْعَلُونَ)** kelimeleri vakıf halinde olurlar. Meddi caizdir.

Medd-i Lin: Lin harfinden sonra sebebi medden sükûn gelirse Meddi Lin olur. Harf-i lin: vav ve ye harfleri sakin olup, bir önceki harf üstünlü olur ise harf-i lin olur. Meddi caizdir.

İhfa: lügatta: **"Örtmek ve gizlemek"** demektir. Tecvid ilminde ise: "İzhar ile idgam arasında şeddeden uzak, ğunnenin baki kalmasıyla okumaya ihfa" denir. İhfa harfleri -15- tanedir. **(ك ق ف ظ ط ض ص ش س ز ذ د ج ث ت)**Tenvin veya sakin nundan sonra, işte bu ihfa harflerinden biri bulunursa, ihfa olur. Yukarıdaki 15 harfle ihfa olur ise **İhfa-i Lisanî** olur.

İzhar: iki harfin arasını birbirinden ayırıp açarak, ihfasız ve idğamsız olarak okumaya izhar" denir. İzhar harfleri **(هَادٍ غَنِيٌّ عَدْلٌ خَالِقٌ حَيٌّ اَللهُ)** Tenvin veya sakin nundan sonra, işte bu izhar harflerinden biri bulunursa, bu halde izhar olur.

İklab: Tenvin veya sakin nun, be **(ب)** harfine uğradığı zaman be harfi halis mim **(م)** harfine çevirerek, ğunne ile beraber ihfa etmeye" denir.

İdğam Meal Ğunne: (يَمْنُو: و ن م ي) Tenvin veya sakin nundan sonra bu harflerden birisi gelirse idğam mea'l-gunne olur. **يَرَهُ خَيْرًا** Sakin nun veya tenvinin bu harflerden nun ve mim'e idgamı tam vacip, ye ve vav'a idgamı ise nakıs yapılır caizdir. **اَلدُّنْيَا**

İzhar-ı kelime-i vâhide: Tenvin veya sakin nundan sonra gelen meal ğunne harfleri aynı kelimede olduğunda bu tecvit kuralı oluşur. İzhar olur.

İdgam Bila Gunne: Tenvin veya sakin nundan sonra “lam ve ra” harflerinden biri gelirse, idgam bila ğunne olur. **هُدًى لِلْمُتَّقِينَ , مِنْ رَبِّهِمْ**

İdğam-ı Misleyn: mahreçleri ve sıfatları aynı olan iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana gelirse sakin olan birinci harfin, harekeli olan ikinci harfe idgam edilmesine denir. **بَلْ لَجُّوا**

İdgam-ı Mütecaniseyn: Mahreçleri bir, sıfatları ayrı olan iki harfe **"Mütecaniseyn"** denir. Mütecanis iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana geldikleri zaman birinci harfin ikinci harfe idgam edilmesine denir. **1- Tı (ط) dal (د) te (ت) mahreci. عَبَدْتُمْ 2- Zı (ظ) zel (ذ) se (ث) mahreci: يَلْهَثْ ذَلِكَ 3- Be (ب) ve mim (م) mahreci: يَا بُنَيَّ ارْكَبْ مَعَنَا**

İdgam-ı Mütekaribeyn: Mahreçleri veya sıfatları veyahut hem mahreç hem de sıfatları yönünden birbirleriyle yakınlığı bulunan iki harfe **"mütekarib"** harf denir. Mütekarib iki harften birincisi sakin, ikincisi harekeli olarak yan yana geldikleri zaman, sakin olan birinci harfin harekeli olan ikinci harfe idgam edilmesine denir. **1- Lam (ل)ve ra (ر) mahreci: قُلْ رَبِّ 2- Kaf (ق) ve (ك) kef harflerinin mahreci:اَلَمْ نَخْلُقْكُمْ**

İzhar-ı Kamerî: (ابْغِ حَجَّكَ وَخَفْ عَقِيمَهُ) cümlesinde toplanan 14 harftrn biri lâm-ı tariften sonra gelirse: **zhar-ı kamerîyye"** olur. Bu durumda lâm-ı tarifin lamı, kendisinden sonra gelen kamerî harfe idgam edilmez. Açık bir şekilde okunur. Misal: **(اَلْبَابُ), (اَلْجَمَالُ), (اَلْقَلَمُ), (اَلْكِتَابُ), (اَلْمَالُ)**

İdgam-ı Şemsiyye: lâm-ı tariften sonra şemsî harflerinden biri gelirse: **"İdgam-ı şemsiyye"** olur. Bu durumda lam-ı tarifin lamı, kendisinden sonra gelen şemsî harfe tamamen idgam edilir. İdgam-ı şemsiyye iki kısımdır: **a- İdgam şemsiyye mea'l-gunne** (gunneli idgam-ı şemsiye): Bu sadece **"nun (ن) "** harfine mahsustur. Lam-ı tariften sonra "nun" harfi vaki olunca meydana gelir. Misaller: **(وَالنُّورُ), (وَالنَّارُ), (وَالنَّاسُ).**

b- İdgam-ı şemsiyye bila gunne (ğunnesiz idgam şemsiyye): Lamı tariften sonra, nun harfinden başka şemsî harflerden biri vaki olduğu zaman meydana gelir. Misaller: **(وَالشَّمْسِ), (وَالزَّيْتُونِ وَالتِّينِ)**

a- Ra harfinin kalın okunduğu yerler: 1- Ra'nın harekesi üstün veya ötre olduğu zaman, 2- Ra sakin olup, makabli üstün veya ötre olduğu zaman, 3- Ra sakin, makabli de sakin olup onun makabli üstün veya ötreli olduğu zaman, 4- Ra sakin olup makablinde arızî bir esre bulunursa. Arızî esre: Altında bulunduğu harfle okunmaya başlandığı zaman var olan, bir evvelki harf ile birlikte okunduğu zaman ise ortadan kalkan esredir. Hemzelerinin harekeleri arızîdir. **(ارْتَضَى لِمَنِ), (ارْتَبْتُمْ اِنِ), (اِرْجِعِى)** 5- Esreden sonra sakin olarak bulunan Ra'dan sonra istila harflerinden birisi gelirse. Kur'an-ı Kerim'de, bu durumda bulunan kelimeler şunlardır: **(مِرْصَادًا - فِرْقَةٌ– قِرْطَاسٌ- اِرْصَادًا- لَبِالْمِرْصَادِ)**

b- Ra harfinin ince okunduğu yerler:

1- Ra'nın kendisi esreli olduğu zaman: **(يُرِيدُ– رِجَالٌ)** 2- Ra sakin, makabli esreli olunca: **(فَكَبِّرْهُ– فَاصْبِرْ- مِرْفَقًا)** 3- Ra sakin, makabli de sakin, onun makabli esreli olduğu zaman:

(اَلذِّكْرُ), (بَصِيرٌ), (حِجْرٌ), (قَدِيرٌ) kelimeleri vakıf halinde. 4- Ra sakin olup makablinde harf-i lin olan ye harfi bulunduğu zaman. Vakıf halinde **(سَيْرٌ),(خَيْرٌ)** kelimeleri gibi.

c- Ra harfinin hem kalın hem de ince okunmasının caiz olduğu yerler: 1- Esreden sonra vaki olan sakin Ra'dan sonra, istila harflerinden biri esreli olarak bulunursa. Bunun Kur'an-ı Kerim'de tek misali vardır.

Şuara süresi ayet 63: **(فِرْقٍ)** 2- Ra sakin, makablinde sad **(ص)** ve tı **(ط)** harflerinden biri de kendileri sakin makablileri esreli olarak vaki olduğu zaman: **(مِنْ مِصْرَ)** ve **(عَيْنَ الْقِطْرِ)** kelimelerinde olduğu gibi. **(مِصْرَ)** kelimesinin vakıf halinde kalın **(اَلْقِطْرِ)** kelimesinin de vakıf halinde ince okunması tercih edilmiştir. 3- Kelimenin aslına delalet etmek bakımından ince; vakıf halinde makabline nazaran kalın okunan ra'lar: **(أَنْ أَسْرِ نْ أَسْرِى)** gibi. Genel kaide uyarınca, vakıf halinde bu kelimelerdeki Ra'ların kalın okunması gerekir. Ancak, bu kelimelerin asılları itibariyle sonlarında bulunan ve fakat yazıda görünmeyen ye'lere işaret etmek üzere ince okunmaları da caiz görülmüştür. Fakat kalın okumak efdaldir.

Lafzatullah: (اَللّٰه) lafz-ı şerifinin makabli üstünlü veya ötreli olursa, ALLAH lafz-ı şerifi kalın okunur. (هُوَ اللّٰه),(نَصْرُاللّٰهِ) gibi. Şayet lafz-ı şerifin makabli esreli olursa, o zamanda ince okunur. (بِاللّٰهِ) ,(لِلّٰهِ) gibi. Bu kaideler (اَللّٰهُمَّ) lafz-ı şerifi için de aynen geçerlidir. Hükmü: Vacibtir.

- Vakıf durmayı, secavent de durma işaretini gösterir.

Sükûn: Harekesizlik demektir, alameti de cezim **(—ْ)** dediğimiz işarettir. **(لَمْ يَلِدْ)** gibi. Bu alâmeti taşıyan harfe, sakin harf denir. Ayrıca harf-i medler de sakin sayılır.

Ravm: Gizli ses ile harekeyi hafifçe belirtmektir.

İşmam: Sükûndan sonra, son harfin ötre harekesine işaret etmek için dudakları önde toplamaktır. Kur'an'da bir yerde vardır. Yusuf 11. Ayet. "La te'menne"

İmale: Kur'an'da bir yerde vardır. Hud 41. Ayet, (مَجْرَيهَا) "Mecrehe" daki ra'nın üstün harekesini üstün ve esre hareke arası bir sesle okumaktır.

Teshil: Kur'an'da bir yerde vardır. Fussilet 44. Ayet. (ءَاَعْجَمِيٌّ) "Ee'cemiyyun"daki arka arkaya gelen iki hemzenin ikincisini hemze ile elif veya hemze ile "he" arası bir sesle okumaktır.

Fer-i Med: Ek med demektir. Asli medden daha çok uzatılmasına sebep olan meddir, hemze ve sükûndur.

İdğam: Bir harfin kendisinden sonra gelen harfe bağlanması veya katılmasıdır. Birinci harfin sakin, ikincinin harekeli olması gereklidir.

Sekte: Nefes almadan sesi kesmektir. Dört yerde vardır: Kehf 1, Yasin 52, Kıyame 27, Mudaffifin 14. Ayetlerdedir.

HARFLERİN MAHREÇ BÖLGELERİ:

Mahrecin Kısımları: 1- Mahrec-i Muhakkak: harfin sesi, mahrec bölgelerinden birisine temas ederek çıkıyorsa, bu yere denir. 2- Mahrec-i Mukadder: Harfin sesi belirli bir mahrece temas etmeden çıkıyorsa. med harfleri bu mahreçtendir.

1- Cevf: Boğaz ve ağız boşluğu; buradan med harfleri çıkar. **(ا ي و)**
2- Boğaz (halk) bölgesi: bu bölge üç kısımdır
   a) *Aksa'l-Halk*: boğaz bölgesi, buradan (ء) hemze ve (ه) "he" harfi çıkar.
   b) *Vasatü'l-Halk*: boğazın orta kısmıdır, **(ع)** ayın ve (ح) "ha" harfi çıkar.
   c) Edne'*l-Halk*: boğazın ağza en yakın kısmıdır, buradan (غ) ğayın ve (خ) "hı" harfleri çıkar. Boğaz harfleri aynı zamanda izhar harfleridir.
3- Dil (lisan) bölgesi,
4- Dudak (şefeteyn) bölgesi, (be, mim, vav harfleri buradan çıkar.)
5- Geniz (hayşum) Bölgesi: Ğunne ve ihfa nunu çıkar.

HARFLERİN SIFATLARI:

Sıfat: Mahreçte meydana gelişi esnasında harfin sesine arız olan keyfiyete denir. Yani mahreçten çıkışı esnasında harfin kazandığı özelliktir.

Sıfat-ı Arıza: Harflerin zatına mahsus olmayan, onlardan ayrılabilen sıfatlardır. İdğam, izhar, med vb.

Sıfat-ı Lazime: Harflerin zatına mahsus olan ve onlardan ayrılmaması gereken sıfatlardır.
bunlar:

Cehr: Mahrece itimadın fazlalığı ile nefesin çoğu veya tamamının haps olmasıdır. Cehr harflerine Huruf-u Mechure denir. Harfleri: **مُطِيعٌ جُنْدٌ غَزَا إِذْ رَبْضٌ قَوِ ظِلٌّ**

Hems: Mahrece itimadın zayıflığı sebebi ile nefesin akmasıdır. **(فَحَثَّهُ شَخْصٌ سَكَتَ)** bu harflere Huruf-u Mehmuse denir.

Şiddet: Ses ve nefesin hapsolup akmamasıdır. **(اَجِدْ قَطٌّ بَكَتْ)** Bu harflere huruf-u Şedide denir.

Rıhfet: Mahrece itimadın zayıflığı sebebi ile sesin akmasıdır. Şiddet ve beyniyye harflerinin dışındaki harflerdir.

Beyniyye: Sesin tamamen akma ve akmama arasıdır. **(لِنْ عُمَرَ).**

İstila: Harf telaffuz edilirken dilin damağa yükselmesidir. (**خُصَّ ضَغْطٍ قِظْ**) Bu harflere Huruf-u Müstaliye denir.

İstifal: Dilin aşağı inmesi, damağa yükselmemesidir. İsti'la harflerinin dışındaki harflerdir.

Itbak: Dilin üst damağa yapışmasıdır. **(ظ ط ض ص)**

İnfitar: Dilin damaktan ayrılmasıdır.

İzlak: Harfin kolay okunması dilin zorlanmamasıdır.**(فَرَّ مِنْ لُبِّ)**

İsmat: Harfin zor okunması İzlakın dışındaki harflerdir.

Tefhim: Harfi kalın okumaktır.

Terkik: Harfi ince okumaktır.
Safir: Kuş veya ıslık sesine benzer sesle harfin çıkmasıdır. **(ز س ص)**
Ğunne: Genizden gelen sestir. **(مِ ve نْ)** harfleridir.
Tekrir: Dil ucunun titremesi, sürçmesidir. “ra” harfi.
Tefeşşi: Sesin ağızda yayılmasıdır.(fışıltı) “şın” harfidir.
İstitale: Sesin mahreçte uzamasıdır. “dat” harfidir.

KUR’AN OKUYUŞUNDA YAPILAN HATALAR

Lahn: Okuyuş hataları.
Lahn-ı Celi: Harflerin sıfat-ı lazimelerine riayet etmemekten kaynaklanan harflerin zat ve sıfatlarında meydana gelen açık hatadır, harfte, harekede, sükûnda olabilir. (cerh, şiddet, rihvet vb.) dikkat etmemektir.
Lahn-ı Hafi: Harflerin sıfat-ı arızalarında meydana gelen ancak tecvit bilenlerin anlayacağı gizli hatalardır.
Uzatma ölçüleri

Medd	Tahkik	Tedvir	Hadr	Hüküm
Tabii	1 Elif	1 Elif	1 Elif	Vacip
Muttasıl	4 Elif	3 Elif	2 Elif	Vacip
Munfasıl	4 Elif	2 Elif	1 Elif	Caiz
Lazım	4 Elif	4 Elif	4 Elif	Vacip

Medd-i Arız: Son harfin harekesi Fetha (üstün) ise 3 vecih, Kesra (esre) ise 4 vecih, Mazmum (ötre) ise 7 vecih *caizdir*.
Medd-i Lin: Hareke sükun-i lazım ise iki vecih: tul 4 elif, tevassüt 3 elif, eğer sükun-i arız ise son harfin harekesi meddi arızdaki gibi Üstün ise 3 esre ise 4 ötre ise 7 vecihtir *caizdir*.
İhfa: 1 elif tutulur *vaciptir*.
İdğam Mealğunne: 1,5 elif tutulur. **مِ ve نْ** harflerinde uzatma *vacip*, “vav ve ya” harflerinde *caizdir*.
İdğam Bilağunne: Tutulmaz____*vacip*
İzhar: İdğamsız ve ihfasız okumak___ *Vacip*
İklap: 1,5 elif miktarı tutulur___ *vaciptir*.
İdğamı Mütekaribeyn, **Mütecaniseyn**: *Vacip*
Kalkale, **Hükmürra**, **Lafzatullah**, **Zamir**: *Vacip*
Hükmürra: *Vacip*

KUR’AN OKUYUŞ ŞEKİLLERİ

Tahkik: Harflerin hakkını tam vererek tecvit kurallarını uygulayarak en yavaş okuma şeklidir.
Tedvir: Tahkik ile hadr arası orta okuyuştur.
Hadr: Tecvit kaidelerine uyarak en hızlı okuyuştur.
Ref’u savt: Kur’an-ı Kerim okunurken bazı harflerde, kelimelerde veya ayet-i kerimelerde sesi münasip bir şekilde yükseltmek, belirtili ve farklı bir şekilde sese perde veya ton vererek daha canlı bir şekilde okumaktır.
Hafd-u Savt: Sesi alçaltarak, sesin perde ve tonunu indirerek, edayı ve tavrı değiştirerek ve sedayı hüzünlü bir şekle sokarak okumaktan ibarettir.

❖

İLMİHAL

Din: Sözlükte: örf, adet, ceza, karşılık, mükâfat, hesap manalarına gelir. Terim olarak: Akıl sahibi insanları kendi tercihleri ile bizzat hayırlı olan şeylere götüren ilahi kanundur.
Milel: İslam kaynaklarında vahye dayanan dinler için kullanılan terimdir.

Nihal: İslam kaynaklarında vahye dayanmayan dinler için kullanılan terimdir.

İTİKADİ FIRKALAR

1) Selefiyye(Ehl-i sünnet-i hâssa)**:** İman esasları konusunda ilk dönem bilginlerini izleyerek, ayet ve hadislerdeki ifadelerin zahiriyle yetinip bunları aynen kabul eden, teşbih ve tecsime düşmeyen, tevile gitmeyen olduğu gibi kabul edenlere denir. Bunlara Sıfatiyye de denir. Nakli tek hâkim kabul etmişler, akıl karşısında tavır almışlardır. Dört mezheb imamı, hadisçiler, Evzaî, Sevrî, İbn Mende, İbn Kuteybe, Beyhaki, Taberî, Bağdadî, Tahavî, İbnü'l Cevzî, İbn Kudâme bazı temsilcileridirler. İbn Teymiyye, İbn Kayyım el-Cevziyye, İbnü'l-Vezir, Şevkânî, Alûsî ise müteahhirin dönemi Selefilerdendir. Hanbeliler itikatta Selefi'dir.

2) Eş'ariye: Mutezileye karşı tez olarak doğmuştur. Zamanla tevile yönelmişlerdir. İnanç konusunda naklin yanında aklıda kullanmışlardır. Ebu'l-Hasan Ali b. İsmail el-Eş'ari kurucusudur. Temsilcileri; Bakıllani, Gazzali İbn Furek, Cüveyni, Razi, Beydavi, Taftazani, Cürcani, Şehristânî, Âmidî, vb.

3) Maturidiyye: Dini tebliğ olmasa da insan aklıyla Allah'ı bulabilir, Husun ve kubuh (iyi-kötü) akılla bilinebilir. Kulda cüz-i irade vardır. Kul diler Allah yaratır. Allah'ın tekvin sıfatı da ezelidir. Teklif-i mala yutak yoktur. (kişinin gücünün yetmeyeceği şeylerden sorumlu tutulması), Allah'ın fiillerinin muhakkak bir sebebi ve hikmeti vardır. Peygamberlerde erkek olmak şarttır. Allah'ın nefsi kelamı işitilmez gibi görüşleri bulunan akıl ve nakli birleştiren kelam ekolüdür. Müntesipleri: Hakim es-Semerkandi, Ebû Seleme es-Semerkandi, Pezdevi, Nesefi, Ömer en-Nesefendi, Nesefi, Burhaneddin en-Nesefi, İbnü'l Hümam, Kadı Celaleddin Hızırbey, Beyazizade Ahmed Efendi

4) Mutezile: Hasan-ı Basri'nin ders halkasını terk eden Vasıl b. Ata'nın oluşturduğu ekoldür. Kendilerini *Ehlü'l-Adl ve't-Tevhid* olarak adlandırırlar. Nakilden ziyade akla öncelik verirler. Beş esas önemlidir. 1- Tevhid, 2- Adl, 3- Vad vaid, 4- el-menzile beyne'l-menzileteyn, 5- Emr-i bi'l-ma'ruf nehy-i ani'l-münker. Allaf, Nazzam, Cahız, Zemahşeri, Cübbai, Kadı Abdulcebbar, Bişr b. Mutemir başlıca temsilcileridir.

5) Cebriye: İrade konusunda insana yer vermeyen, kader konusunda insanı rüzgârın önünde sürüklenen bir yaprağa benzeten, her şeyin Allah'ın ilmi ve iradesiyle cereyan ettiğini savunan, kulun fiillerde bir rolünün olmadığını ileri süren bir ekoldür.

6) Haricilik: Büyük günah işleyenlerin dinden çıkacağını, günahkâr devlet başkanına itaat edilmeyeceği görüşündedirler. Kur'an'ın sadece zahirine bakarlar. Günümüzde Kuzey Afrika'da *İbaziyye* kolu halen devam etmektedir.

7) Şia: Zeydiyye, İsmailiyye ve İmamiyye (Caferiyye ve İsna aşeriyye de denir) günümüze ulaşan kollarıdır. İtikadi yönden Mutezili olan Zeydiyye mensupları fıkıhta Hanefidirler. Mutedil Şii mezhebidir. İran'ın resmi mezhebi İmamiyedir.

Ehl-i Sünnet-i Âmme: Maturidi ve Eşari ekollerinin ikisine birden verilen addır.

FIKIH MEZHEPLERİ

- Fıkh-i mezhepler, hicri **V**. yüzyılın sonlarına doğru temayüz etmiştir. Hicaz ve Medine merkezli oluşan fıkıh ekolune Ehl-i Hadis, Irak merkezli fıkıh ekolüne ise Ehl-i Rey denmiştir.

1) Hanefi: Sünni mezheplerin ilkidir. Kurucusu olan Numan b. Sabit 699 da Kufe'de doğmuştur. Akıl ve nakli birlikte kullanmıştır. İstihsan metodunu sıklıkla kullanması ile bilinir. Ebu Yusuf'un Abbasiler döneminde Kadı'l-Kudat olmasıyla devletin resmi mezhebi olmuştur. Sınırlı naslardan sınırsız olaylara çözüm üretmeleri ile bilinirler. Bu da farazi fıkhı doğurmuştur. Ebû Hanife'nin akaid sahasındaki eserleri şunlardır: Fıkhu'l Ekber, Fıkhu'l Ebsad, Vasiyye-Risâle, Âlim ve Mütealim.

2) Maliki: Malik b. Enes 712 de Medine'de doğdu. Fıkıhta Medine halkının görüşüne yer vermesiyle bilinir. el-Müdevvene, el-Muvatta Maliki mezhebinin iki önemli eseridir. Bir ara Endülüs'ün resmi mezhebi olmuştur.

3) Şafii: Muhammed b. İdris eş-Şafii 767 de Filistin, Gazze'de doğdu. İmam-ı Malik'ten Medine fıkhını, İmam-ı Muhammed'den Irak fıkhını öğrendi. Böylece Hicaz ve Irak fıkhını yani ehl-i rey ve ehl-i hadisi

birleştirdi. Mısır'da bulunduğu sırada bazı görüşlerinden vazgeçti. Böylece Mezheb-i Kadim ve Mezheb-i Cedit teşekkül etmiş oldu. Fıkıh usulüne dair ilk eser olarak kabul edilen er-Risale Şafii'ye aittir.

4) **Hanbelî:** Ahmed b. Hanbel 767 de Bağdat'ta doğdu. İmam-ı Şafii'den istifade etti. "Eşyada asl olan ibahadır." Kuralını çok geniş kullandılar. Hadis ekolü görünümlüdür. Sahabe kavlini çok kullanmışlardır. Arabistan'ın resmi mezhebi konumundadır.

Tasavvuf: Züht dönemi hicri I. Ve II. Asrı kapsar. Tasavvufa dair ilk eserler h. III. Ve Iv. Yy.de yazılmıştır. Haris el-Muhasibi'nin eseri er-Riaye li-hukukıllah, Cünyd-i Bağdadî'nin Resâil, Hallac-ı Mansur'un Kitabu'l Tavasin, Ebû Nasr es-Serrâc'ın el-Luma'sı, Sülemî'nin Tabakatu's-SufiyyeSi ömemli tasavvuf eserleridir. Tüsteri, Kuşeyri, Ensari ve Sülemi'nin tefsirleri îşâri tefsir adına önemli eserlerdir. Hicri VI. Asırda günümüzün meşhur tarikatları temayüz etmiştir.

Ahilik teşkilatını Ahi Evran adıyla bilinen Şeyh Nasîrüddin Kırşehir'de kurdu

İlk Tasavvufi kurum: Herevi'nin Tabakatus-Sufiyye'sinde verdiği bilgiye göre Suriye'nin Remle kasabasında Hankah adıyla ilk tasavufi kurum teşekkül etmiştir. Bu kurumlara; Ribat, asitane, tekke, zaviye, dergâh gibi isimler verilir.

Sufilerin uyması gereken bir takım kuralların konduğu eseri ilk ele alan Ebû Said Ebû Hayr oldu. Suhreverdi ise bu kuralları genişleterek Avarifû'l-Maarif eserinde ele aldı.

İbn. Arabî: Vahdeti vücud nazariyesi ona aittir. El-Fütuhatu Mekkiyye ve Füsusü'l-Hikmet adlı eserlerde tasavvufa dair düşüncelerini genişçe ele aldı.

Farsça ilk Tasdavvuf eseri: Hücvîrî'nin Keşfu'l-Mahcub'udur.

Ahmet Yesevi: Divan-ı Hikmet adlı eserinde tasavvuf hayat tarzı ve düşüncesini Türkçe ifade etmeye başladı.

Teflik: Değişik mezheplerin kişiye kolay gelen hükümlerini seçmesini ifade eder.

Taassub: Körü körüne bilgisizce bir mezheb veya fikre bağlanıp başka doğru kabul etmemektir.

İcmali iman: inanılacak şeylere kısaca ve toptan inanmaktır. **Tafsili iman:** inanılacak şeylere açık ve geniş şekilde ayrıntılı olarak inanmaktır.

Taklidi iman: Delillere dayalı olmaksızın sadece çevrenin telkini ile meydana gelen imandır. **Tahkiki iman:** Delillere bilgiye, araştırmaya ve kavramaya dayalı imana denir.

ALLAH'IN SIFATLARI

1- **Zati Sıfatlar:** (Tenzihi ve Selbi sıfatlar) Vücud, Kıdem (varlığının başlangıcı olmaması), Beka (varlığının sonunun olmaması), Vahdaniyet, Kıyam bi nefsihi (varlığı kendinden olmak), Muhalefetün lil havadis (yaratılmışlara benzememek).

2- **Sübuti Sıfatlar:** Varlığı zorunlu olan ve kemal ifade eden sıfatlardır. Hayat, İlim, Semi, Basar, İrade (Meşiet), Kudret, Kelam, Tekvin (Yaratmak.) İrade kendi arasında ikiye ayrılır.

   a) **Tekvin-i İrade:** Allah'ın bir şeye ol demesi, o şeyin hemen oluvermesi.
   b) **Teşri-i İrade:** (Dini irade de denir.) Allah'ın bir şeyi istemesi, emretmesidir. Örnek: İyiliği emretmesi

Haber-i Sıfat: Allah'ın eli, yüzü, arşa istiva etmesi gibi sıfatlara denir.

Hudus delili: Evren yaratılmıştır, her yaratılmışın bir yaratanı vardır. Hiçbir şey kendi kendine var olamaz. Âlem de sonradan yaratıldığından yaratanı Allah'tır. İbn. Rüşd bu delili *İhtira* diye isimlendirir. Bu delili ilk Mutezile kullanmıştır.

İmkân delili: :Her mümkünün bir sebebi bulunduğundan hareketle Allah'ın varlığını ispata çalışan delildir.

Nizam delili: Tabiatta fevkalade hassas bir düzenin hâkim olduğu, bunun kendiliğinden şuursuz maddenin icadıyla olamayacağından yola çıkarak Allah'ın varlığını ispata çalışan görüştür. İbn Rüşd, Hikmet ve İnayet diye isimlendirir.

Burhan-u Temânu: Kâinatta birden fazla yaratıcı olursa düzenin bozulacağından yola çıkarak Allah'ın varlığını ispata çalışır.

Fıtrat Delil: Allah'ın varlığını ispatlamak için insanın fıtraten Allah inancına sahip oluşunu ifade eder.

MELEKLER

Melek: Sözlükte haberci, elçi, güç, kuvvet anlamına gelen melek, terim olarak Allah'ın emriyle çeşitli görevleri yerine getiren gözle görülmeyen nurani ve ruhani varlıklardır.
Mukarrebun ve illiyyün melekleri: Allah'ı tesbih ve anmakla görevli meleklerdir.
Kiramen Kâtibin: *Hafaza* melekleri de denir. Günah ve sevapları yazmakla görevli olan meleklerdir.
Rıdvan: Cennetteki meleklerin başıdır.
Malik: Cehennemdeki meleklerin başıdır.
Hamele-i Arş Melekleri: Arşı taşıyan meleklerin adıdır.
Münker(Bilinmeyen) **Nekir**(tanınmayan): Kabirde sorgu sualde bulunacağı bildirilen meleklerdir.

KİTAPLAR

Vahiy: Gizli konuşma, işaret, emir, ilham, gönderme manalarına gelir.
Vahyin geliş şekilleri: 1- Sadık rüya 2- Hz. Peygamber (sav) uyanıkken Cebrail'in vahyi onun kalbine bırakması, 3- Cebrail'in insan suretinde gelmesi, 4- Çıngırak sesine benzer bir sesle gelmesi, 5- Uyku halinde gelmesi (bunlar Kur'an değildir), 6- Cebrail'in asli şekli ile gelmesi, 7- doğrudan Allah ile görüşme (Miraç'ta olduğu gibi), 8- Perde arkasından duyulan sesler.
Suhuflar: Hz. Âdem 10, Hz. İbrahim 10, Hz. Şit 50, Hz. İdris 30 sayfa.

BÜYÜK KİTAPLAR:

Kur'an

Kur'an: Sözlükte toplamak, okumak, bir araya getirmek manalarına gelmektedir. Kur'an'da numaralandırılmış ayet sayısı 6236'dır.
Kur'an'ın muhtevası: İtikat, ibadet, muamelat, ukubat, ahlak, nasihat, vad vaid, ilmi gerçekler, kıssalar.
Kur'an'ın Mushaf haline getirilmesi: Hz. Ebubekir döneminde gerçekleştirilmiştir. Kur'an'ın toplanıp Mushaf haline getirilmesinde heyet başkanlığını Zeyd b. Sabit yapmıştır.
Beytü'l-İzze: Kur'an'ın bir bütün olarak indirildiği, yeryüzüne en yakın yerdir. Buraya Levh-i Mahfuz'dan indirilmiştir.
Kur'an'ın noktalanma ve harekelenmesi: Bu konuda ilk defa harekete geçen yönetici Ziyad b. Ebih'tir. Katkı sağlayanlar ise Nasır b. Asım el-Leysi, Ebu'l-Esved ed-Düeli ve Yahya b. Ya'mer'dir. Halil b. Ahmed harekeleme işlemine bugün kullandığımız son şeklini vermiştir.
Kur'an'ın çoğaltılması: Hz. Osman döneminde toplam 4 adet olarak çoğaltılan Kur'an nüshaları Mekke, Şam ve Basra'ya gönderilmiştir.
Kur'an'da en uzun ayet: Bakara 282. Ayet, müdayene ayeti olarak da bilinir.
Kur'an'da en kısa ayet: Fecr 1. Ayet.
En son nazil olan ayetler: Bakara 281, Nisa 176. Ayetlerdir.
En son nazil olan sure: Nasr suresi
Tencimü'l-Kur'an: Kur'an'ın, Hz. Peygamber'e peyder pey, parça parça inmesidir.
Ayetlerin Kur'an'da tertibi: Tevkifidir yani Allah öyle dilediği için bu günkü sıralamaya konulmuştur. Fakat surelerin sıralanması tevkifi değildir, Sahabenin içtihadıdır.
Sebu't-Tıval: En uzun 7 sure; :Bakara, Ali İmran, Nisa, Maide, En'am, Araf, Enfal, Tevbe.
Zehrevan: Bakara ve Ali İmran surelerine birlikte verilen isimdir.
Müteradif: Kur'an'da eş anlamlı kelimeler.
Mütezadif: Kur'an'da zıt anlamlı kelimeler.
Vücuh: (eş sesli) Müşterek kelimelerin farklı anlamlara gelmesi.
Nezair: (eş enlamlı) Farklı kelimelerin aynı anlama gelmesi.

Kısasu'l Kur'an: Kur'an'da anlatılan kıssalar.
Semantik: Anlam bilim,
Sebeb-i Nüzul: Bir ayetin inmesine sebep olan olaya denir.
Semiyotik: Gösterge bilim,
Hermenetik: Yorum bilim.
Historizm: Tarihselcilik.
Arza: Kur'an'ın iniş döneminde her ramazan o güne kadar inmiş olan ayetlerin Hz. Peygamber tarafından Cebrail (as) okumasına denir.
Siyak-sibak: Ayetlerin öncesi ve sonrasını ifade eder.
Umum-husus: Genellik ve özelliği ifade eder.
Mutlak-mukayyed: Mutlak: delalet ettiği fertlerden herhangi birini ifade eden has lafızlardır. Köle azad etmek, burada köle sözü mutlaktır. Mukayyed: Bir vasıf bir hal, bir şart kaydına bağlı olarak mahiyete bağlı has lafızdır. Mümin bir köle azad etmek gibi.
Mübhematü'l-Kur'an: Kur'an'da açık olarak belirtilmeyip, kapalı bir şekilde ism-i işaret ve ism-i mevsüllerle işaret edilen kelimelerdir. Örn: insan, cin, melek, bir topluluk.
Müşküli'l-Kur'an: Kur'an'ın bazı ayetleri arasında ihtilaf ve tezat gibi görünen hususlardır.
Emsalü'l Kur'an: Kur'an'da meseller, konuyu izah için verilen misalleri ifade eder.
El-Hurûfu'l-Mukatta'a: Bazı surelerin başında bulunan kesik harflere denir. 27'si Mekki, ikisi Medenidir.
Münasebetü'l-Kur'an: Ayet ve sureler arasında var olan gizli açık, iç içe anlam ilişkilerini, mana insicamını, anlam bütünlüğünü inceleyen ilimdir.
Muhkem: Anlaşılması kolay, hükmü açık olan ayetler için kullanılan terimdir.
Müteşabih: Anlaşılması zor, kapalı ayetleri ifade etmek için kullanılan terimdir.
Garibu'l-Kur'an: Kur'an, Kureyş lehçesi ile nazil olmakla beraber, diğer Arap lehçelerinden veya yabancı dillerden gelen Arapçalaşmış kelimeleri de barındırmaktadır. İşte Kur'an'da ki bu yabancı kelimeleri inceleyen ilme Garibu'l-Kuran denir.
İ'caz: Bütün insanları Kur'an'ın benzerini getirmekten aciz bırakması.
İcaz: Düşünceyi az sözle özlü şekilde anlatmaktır. Kur'an'ın edebi yönünün ağırlığını da ifade eder.
İtnab: Sözü gerektiğinden çok kelime ve cümle ile uzatmaktır.
Açık ifadeler: Muhkem, Müfesser, Zahir, Nas.
Kapalı ifadeler: Müteşabih, Hafi, Müşkil, Mübhem, Mücmel.
Tehaddi: Kur'an'ın, muhataplarına benzerini getirme hususunda meydan okuması.
Aksamu'l-Kur'an: Kur'an'da yeminler. Yemin içeren ayetlerin çoğu Mekke'de nazil olmuştur. Bu konuyla alakalı İbn Kayyım el-Cevziyye, et-Tıbyan fi Aksamu'l-Kur'an adında müstakil bir eser yazmıştır.
Tıval-ı :Mufassal: Uzun sureler olarak anılır. Hucurat-Buruc arası.
Evsat-ı Mufassal: Orta uzunluktaki sureleri ifade eder. Buruc-Beyyine arası.
Kısar-ı Mufassal: Kısa sureler olarak anılır. Beyyine-Nas arası sureleri ifade eder.
Kurra sahabiler: Muaz b. Cebel, Abdullah b. Mes'ud, Ubey b. Ka'b.
Bilinen ilk Kur'an meali: Samanoğulları zamanında Mansur b. Numan döneminde yazılmıştır.
Mücadele suresi: Her ayetinde Allah lafzı vardır.
Sonunda secde ayeti bulunan sureler: *Araf, Necm, Alak* sureleridir.
Nur suresi: Sure kelimesi ile başlayan tek suredir.
Tasavvuf-i tefsirlere birkaç örnek: Sülemî→Hakâiku't-Tefsir, Kuşeyrî→Letâifü'l-İşaret, Kâşânî→Tevîlâtü'l-Kur'an
Diğer Kitaplar
Tevrat: Musa a.s. indirilmiştir. Kanun, şeriat, öğreti anlamlarına gelir. Diğer adı Ahd-ı Atik, Ahd-ı kadim'dir.

Zebur: Davut a.s. indirilmiştir. Yazılı şey anlamına gelir. Yeni bir şeriat getirmemiştir. Kitapların en küçüğüdür. Lirik söyleyiş ve ilahilerden, Allah'a övgü ve hikmetli sözlerden ve birtakım öğütler ihtiva etmektedir.
İncil: İsa a.s. indirilmiştir. Müjde, talim, öğreti anlamlarına gelir. Ahd-i Cedid de denir.
Bazı sureler: *Enfal*: Bedir savaşı ve ganimetlerin taksiminden bahseder. *Tevbe*: Berae; ilişiği kesme ültimatom manalarına gelir, Tebük seferinden bahseder. *Saf suresi*: Peygamberimizin isminin Ahmet olarak geçtiği süredir. (Saf 6)
Kur'an'ın Muhtevası: İtîkad, İbadet, Muamelat Ukubat, Ahlak, Nasihat ve tavsiyeler, Va'd ve Vâid, İlmi gerçekler, Kıssalar ve Dualar.

PEYGAMBERLER

Peygamberlerin sıfatları: 1-sıdk (doğru sözlü olmaları), 2- emanet, 3- ismet (günahtan korunmuş olmaları), 4- tebliğ, 5- fetanet (akıllı ve zeki olmaları)
Peygamberlikleri kesin olmayanlar: Üzeyir, Lokman, Zülkarneyn a.s.
Ulu'l azam peygamberler: Hz. Muhammed (sav), Nuh, İsa, Musa, İbrahim a.s.
Mucize: Peygamber olan kişinin akılların alamayacağı bir olayı Allah'ın kudretiyle göstermeyi başarmasıdır. Tabiat kanunlarına aykırı olaydır.
İrhas: Peygamber olacak şahsın, henüz peygamber olmadan önce göstermiş olduğu olağanüstü haller. Hz. İsa'nın beşikte konuşması.
Keramet: Veli kulların göstermiş oldukları olağan üstü haller.
Meunet: Allah'ın veli olmayan kulunu dardan ve sıkıntıdan kurtarması.
İstidrac: Kâfir ve günahkâr kimsenin arzuları doğrultusunda isteklerinin yerine gelmesi.
İhanet: Kâfir ve günahkârın isteklerinin tersi durumun meydana gelmesi
Muhadramun: Peygamberimiz döneminde yaşayıp da onu göremeyen mü'minlere denir. Örn: Veysel Karani, Habeş Kralı Necaşi Ashame.

AHİRET VE ÖLÜM

Eşratü's-Saat: Kıyamet alametleri,
Berzah: Kabir hayatı,
Ba's: Yeniden diriliş,
Cehennem: Nar, cahim, haviye, sair, leza, sakar, hutame,
Cennet: Me'va, Adn, Daru'l-huld, Firdevs, Daru's-Selam, Dar'u-Mukame, Naim.
Mahşer ve Arasat: Ahirette hesap için toplanılacak yerdir.
Â'raf: Cennetle cehennem arasında bulunduğu var sayılan ve sevap ile günahları eşit olan kulların bir müddet bekleyecekleri ayrıca müşrik çocuklarının kalacağı yerdir.

ŞER-İ DELİLLER

Edille-i Erbaa: Kitap, sünnet, icma, kıyas delillerine verilen addır.
1- İcma: Müçtehitlerin şer'i bir meselenin hükmü üzerine fikir birliği etmeleri.
2- Kıyas: Naslarda hükmü bulunmayan fıkhi bir meseleyi aralarında ki illet birliği sebebiyle, naslarda hükmü bulunan meselenin hükmünü vermektir.
3- İstihsan: Müçtehidin bir meselede, özel bir delil sebebiyle, o meselenin benzerine verdiği hükümden vazgeçip başka bir çözümü benimsemesidir. (Ebû Hanife bu delili çok kullanmıştır.)
4- İstinbat: Naslardan hüküm çıkarmaktır.
5- İstislah: (Mesalih-i mürsele): Yorum yoluyla da olsa, nasların kapsamına girmeyen yada illet bağı kurularak nasta düzenlenmiş olaya bağlanamayan fıkhi bir meselenin hükmünü İslam fıkhının genel ilkeleri çerçevesinde belirlemedir. "Def-i mefsedet, celb-i maslahattan evladır."

6- İstishab: Daha önce varlığı bilinen bir durumun, aksine delil bulunmadıkça, varlığını koruduğuna hükmetmektir. "Şek ile yakin zail olmaz.", "Eşyada asl olan ibahadır." Berâet-i Zimme İstishâbı, Vasıf İstishâbı olmak üzere ikiye ayrılır.

7- Şer-ü men kablena: İslam öncesi şeriatler. Ebu Hanife kullanmıştır.

8- Sedd-i zerai: Kötülüğe giden yolların kapatılması.

9- Ehliyet: Vücub Ehliyeti: Kişinin haklara sahip olabilme ve borç altına girebilme ehliyetidir. Eda ehliyeti: Kişinin dinen ve hukuken muteber olacak tarzda davranmaya ve hukuki işlem yapmaya elverişli oluşu demektir.

Hüküm: Şer'î hükümler: (ahkâm-ı şer'îyye) veya ilâhî hükümler (ahkâm-ı ilâhiyye) şeklinde tabir edilir. **Amelî hükümler**:, itikadî hükümlere nisbetle ikinci derecede oldukları içinbunlara ahkâm-ı fer'iyye de denilir.

Taabbüdî hükümler: ibadetlerle ilgili dinî hükümlere denir.

DİNİ HÜKÜMLER

1- Farz: Dinen yapılması kesin delillerle emredilen şeye denir. Farz-ı ayın ve kifaye olmak üzere ikiye ayrılır.

2- Vacip: "amelî farz" Delil yönünden farz kadar kesin olmamakla beraber, yapılması istenen şeylerdir.

3- Mendub: Yapılması kesin olmayan bir tarzda istenen farz ve vacip olmayan davranışlardır.

4- Müstehab: Peygamberimizin bazen yapıp bazen yapmadığı şeye denir. Kuşluk namazı, şevval orucu v.b.

5- Mübah: Mükellefi yapıp yapmamakta serbest bırakıldığı davranışlardır.

6- Müfsid: Başlanmış olan ibadeti bazen şeye denir. Namazda konuşmak, oruçlu iken yemek-içmek…

7- Caiz: Dinen ve hukuken yapılmasına müsaade edilen fiilleri ifade eder.

8- Mekruh: Delil yönünden haram kadar kesin olmamakla beraber, yapılmaması istenen şeylerdir. Tahrimen ve tenzihen olmak üzere ikiye ayrılır.

9- Haram li-aynihi: Şari'nin, bizzat kendisindeki kötülük sebebiyle bir şeyi yasaklaması. Adam öldürme, zina, içki gibi.

10- Haram li-gayrihi: Aslında meşru olan bir durumun kendisinde geçici bir zaman engelinin olması. Bayram günü oruç tutmak gibi

TEMİZLİK

Mutlak su: Yaratıldığı tabii halini koruyan sudur. Yağmur, kar, deniz, ırmak, kaynak ve kuyu suları normalde böyledir. Mutlak suyun üç özelliği ve iki tabiatı vardır. Özellikleri, rengi, kokusu ve tadıdır; iki tabiatı da inceliği ve akıcılığıdır.

Mukayyet su: İçine temiz bir maddenin katılmasıyla incelik ve akıcılığını kaybeden su.

Ma-i musta'mel: abdest ya da gusülde kullanılmış suya denir.

Hades: Abdestsizlik veya cünüplük sebebiyle insanda meydana geldiği varsayılan kirliliği veya bu kirliliğin sebebini ifade eder.

İstibra: Küçük abdestten sonra vücuttaki idrar sızıntısını gidermek ve temizlemektir.

İstinca: Büyük abdest aldıktan sonra, idrar ve dışkı yolunu temizlemektir.

Umum-i Belva: Kaçınılması zor olan şeylerdir. Örnek: Evcil hayvanlardan bazılarının idrar ve atıklarından kaçınırken elbiseye biraz bulaşması namaza engel teşkil etmez.

ABDEST

Abdestin farzları: Hanefi: (*Maide* 6) yüz, kollar, baş ve ayakların yıkanması.

Hanbelî: 4+niyet, besmele, tertip, muvalat.

Şafii: 4+niyet, tertip.

Maliki: 4+niyet, muvalat (abdest azalarını ara vermeden yıkamak)
Vila: Abdest organlarını ara vermeden yıkamaktır.
Delk: Abdest esnasında su ile elleri iyice ovalamaktır.
Sahib-i özür: En az bir namaz vakti devam eden bedeni rahatsızlıklardır.
Necaset-i galiza: Ağır necaset, katı ise 3,5 gr. yani 1 dirhem kadardır. Bu miktar namaza engeldir. Sıvı necaset ise avuç içi kadardır. Şafilere göre necaset-i galiza az da olsa namaza manidir.
Necaset-i hafife: Hafif necaset, bir uzvun 1/4 den fazla veya buna denk gelirse namaza manidir.
Taharet-i Süğra: Abdestsizlik halinin giderilmesi.
Taharet-i Kübra: Gusülsüzlük halini giderme.
Mazmaza: Abdestte ağzı su ile çalkalamak.
İstinşak: Abdestte burna su çekmek.
Mestin süresi: Mukim 24 saat. Yolcu 72 saat.
Hayız: Ay hali.
Adet süresi: Hanefi mezhebinde en az 3, en fazlası 10 gündür. İki âdet arasında kalan en az temizlik süresi 15 gündür.
Nifas: Lohusalık, doğum sonrası gelen akıntı. Hanefî ve Hanbelîler nifasın en uzun süresinin 40, Mâlikî ve Hanbelîler ise 60 gün olduğu görüşündedir. Bu süreler tamamlanmadan da nifas kanı kesilebilir. O zaman fiilî durum esas alınır ve kanın kesilmesiyle nifas hali dinen sona ermiş sayılır. Hayız ve nifas halinde kadınlara ibadetler konusunda muafiyet tanınır. Namaz kılamaz, oruç tutamaz, Mushaf'ı eline alamaz, Kur'an okuyamaz, mescide giremez, Kâbe'yi tavaf edemez, cinsel ilişkide bulunamaz. Bu sürede terkettiği namazları kazâ etmez, fakat tutamadığı farz ve vâcip oruçları sonradan kazâ eder.
İstihaze: Özür sebebi ile gelen akıntı, kanamadır. Özürlü kimselere tanınan ruhsat ve muafiyetleri kullanarak her bir namaz vakti için ayrı ayrı abdest alıp ibadetlerini eda eder. Alınan bu abdestle o vakit içindeki bütün farz, vâcip ve nâfile, eda ve kazâ namazları kılabilir. Şâfiî ve Mâlikîler'e göre her bir farz namaz için ayrıca abdest almak gerekir.
Sahib-i Özür: En az bir namaz vakti süresince devam eden bedenî rahatsızlıklar özür hali sayılır. Özürlü kimse her namaz vakti için abdest alır, bu özür halinin abdesti bozmadığı var sayılarak o vakit içinde aldığı abdestle, onu bozan yeni bir durum meydana gelmedikçe, dilediği kadar namaz kılabilir, Kâbe'yi tavaf edebilir, Mushaf'ı tutabilir. Namaz vaktinin çıkmasıyla özürlü kimsenin abdesti bozulmuş olur.
Guslün Farzları: Hanefilerde ağza su almak (mazmaza), burna su çekmek (istinşak) ve bütün vücudu yıkamak şeklinde üç farzı vardır. Mâlikî ve Şâfiîler ile Şîa'dan Ca'ferîler'e göre ağız ve burnun içini yıkamak sünnettir. Gusülde niyet Hanefîler'e göre sünnet, diğer mezheplere göre farzdır. Mâlikîler'e göre vücudu ovalamak ve gusül işlemlerinin arasını açmamak da guslün farzlarındandır.

TEYEMMÜM

Teyemmümün Sebepleri

1. Abdest veya gusle yetecek suyun bulunmaması,
2. Suyu kullanmayı engelleyen fiili bir durum veya mazeretin olması

Teyemmümün farzları: 1-Niyet, 2-Yüzü ve kolları temiz toprak ile mesh etmek üzere ikidir. (Maide 5/6)
Hanefi'de namaz vakti girmeden teyemmüm edilmesi câizdir. Su bulunmadığı, mazeret hali kalkmadığı sürece bir kimse yaptığı teyemmümle dilediği kadar farz ve nâfile namaz kılabilir. Hanefî mezhebi dışındaki üç mezhebe göre, teyemmümün geçerli olabilmesi için namaz vaktinin girmiş olması gerekir ve bir teyemmümle birden fazla farz namaz kılınamaz. Ancak Hanbelîler birden fazla kazâ namazı kılınabileceği görüşündedir.
Teyemmümü Bozan durumlar: Abdesti bozan ve guslü gerektiren durumlar teyemmümü de bozar. Teyemmümü mubah hale getiren bir mazeret sebebiyle teyemmüm yapılmış da bu mazeret hali ortadan kalkmışsa, teyemmüm bozulmuş olur. Yaptığı teyemmümle namaz kılan kimse namaz esnasında suyu görürse

veya su bulunursa, teyemmümü bozulmuş olur. Namazı teyemmümle kıldıktan sonra su bulunursa vakit çıkmamış bile olsa kılınan bu namazın iadesi gerekmez. Şâfiîler bu durumda iadeyi gerekli görür. Namaz vakti çıktıktan sonra ise iadenin gerekmediğinde görüş birliği vardır.

NAMAZ

Namazın vücup şartları: Müslüman, akil, baliğ.
Müvazebe: Hz. Peygamberin devamlı olarak yaptığı ve bir mazeret olmaksızın terk etmediği şeydir.
Sünen-i revatip: Beş vakit namaza bağlı olarak kılınan veya bir vakti bulunan nafile namazlardır.
Sünen-i regaib: Belli bir vakti bulunmayan Allah'a yaklaşmak için (tatavvu, gönüllü) kılınan namazlardır.
Sünnet-i Hüda: Peygamberimizin ibadetle ilgili sünnetleridir.
Sünnet-i Zevaid: Peygamberimizin ibadetle ilgili olmayan giyim kuşam gibi tabii halleri.
Sıfatü's-Salât: Namazın farz ve vaciplerine, sünnet ve adabına uygun şekilde kılınışına denir.
Fecr-i Sadık: İmsak, sabah namazı vakti.
Fey-i Zeval: Güneş tepede iken cismin kendi gölgesi.
Teharri: Kıble yönünü araştırmaktır.
Tahrime: İftidah tekbiri.
Tuma'nine: Rükû halinde bir miktar beklemektir.
Kavme: Rükûdan kalkınca bir miktar beklemektir.
Celse: İki secde arasında bir miktar beklemektir.
İsfar: Sabah namazını geciktirip son vaktinde kılmaktır. (Hanefi'de sünnet sayılır)
Tağlis: Sabah namazını ortalık henüz karanlıkken ilk vaktinde kılmaktır. (Şafii'de sünnettir)
İbrad: Yazın sıcak zamanlarda öğle namazını biraz geciktirip serin vakitte kılmaktır.
İtimad: Namazda el bağlamak.
Teverrük. Kadınların tahiyyatta oturuş şekline denir.
Teavvüz: Namazda euzu besmele çekmektir.
Muhazatu'n-Nisa: Kadınların cemaatle namazda erkeklerle aynı safta veya hizada olmalarını ifade eder. Cenaze namazı, mutlak namaz olmadığı için cenaze namazında kadınların erkeklerle aynı hizada bulunması namaza zarar vermez. Namazda kahkaha ile gülmek abdesti bozduğu halde, cenaze namazında gülmenin abdesti bozmaması, cenaze namazının bu özelliğiyle de bağlantılıdır. Şâfiî ise kadının erkek hizasında namaza durmasının (muhâzât) erkeğin namazına zarar vermeyeceği görüşündedir.
Tertibü'l-Makam: Namazda duruş düzeni.
Huruc bi Sunihi: Namazdan kendi isteğinle çıkmaktır. Ebû Hanîfe'ye göre namaz kılan kişinin, namazın sonunda kendi istek ve iradesiyle yaptığı bir fiil ile namazdan çıkması namazın rükünlerindendir.
Müfteriz: Farz namaz kılan kişi.
Müteneffi: Nafile namaz kılan kişi.
Müdrik: Namazı tamamen imamla kılan kişi,
Lahik: İmamla beraber namaza başlamasına rağmen, kendisinde meydana gelen bir durum nedeniyle namazın bir bölümünü kaçıran kişidir. Lahik, kaçırdığı bölümleri kılarken imamın arkasında imiş gibi hareket eder.
Mesbuk: İmama birinci rekâtın rükûundan sonra uyan kişidir.
Faite: Vaktinde kılınamayan kazaya kalmış namaza denir.
Evvabin: Tövbe edenlerin namazı anlamında, akşam namazından sonra kılınan 6 rekât namaz.
Küsuf: Güneş tutulması namazı, cemaatle cehri kılınır.
Husuf: Ay tutulması namazı, evde tek başına kılınır.
İstiska: Yağmur duası ile birlikte kılınan iki rekât namazı ifade eder.
Hasta namazı: "Taat takata göredir, teklif-i mala yutak yoktur." Kişinin gücü nasıl yetiyorsa öyle kılar.
Sahib-i Tertib: O vakte kadar 6 vakit namazı art arda kazaya kalmamış kimseye denir.

İstinaf: Namazda abdesti kasten bozup yeniden kılmaktır.
İstihlaf: Namazda abdesti bozulan imamın yerine cemaatten birinin geçmesidir.
Müfsidat-ı Salat: Namazı bozan durumları ifade eder.
Vacip Namaz İki çeşittir: Vâcip oluşu kulun fiiline bağlı olmayan **(li-aynihî vâcip):** vitir namazı ile ramazan ve kurban bayramı namazları bir de tilâvet secdesi bu bölümde değerlendirilir. Vâcip oluşu kulun fiiline bağlı olan vâcip **(li-gayrihî vâcip):** nezir namazı, sehiv secdesi ve ifsat edilen nâfile namazın kazâsı yer alır. Şafiilere göre kadın da bayram namazını kılmakla yükümlüdür.
Namazın vacipleri: * Namaza "Allahu Ekber sözü ile başlamak, * Fatiha okumak, * Fatiha'yı farzların ilk iki rekâtında nafile ve vitirin her rekâtında okumak, * Farzların ilk iki nafile ve vitrin her rekâtında zammı sure okumak,* Fatiha'yı sureden önce okumak, * Secdede alınla birlikte burnu da yere koymak, * İki secdeyi bir biri ardınca yapmak, * Üç ve dört rekatlı namazlarda ilk oturuş (Kade-i ula), * İlk ve son oturuşta tahiyyat okumak, * İlk oturuşta tahiyyat okuduktan sonra gecikmeden üçüncü rekata kalkmak, * Vitir namazında kunut tekbiri ve kunut duası, * Bayram namazı tekbirleri, * İmamın açıktan okuması gereken yerleri açıktan (cehri), gizli okuması gereken yerleri (hafi) gizli okuması, * İmama uyanın bir şey okumayıp susması, * Tadili erkana riayet etmek, * Namazın sonunda selam vermek, * Gerektiği yerde sehiv secdesi yapmak, * Secde ayeti okunmuşsa tilavet secdesi yapmaktır
Namazın sünnetleri: * Ezan ve kamet, * Tekbirlerde elleri kulak hizasına kaldırmak, * Kıyamda elleri bağlamak, * İki ayağın arasını dört parmak açmak, * Subhaneke duasını okumak, * her rekâtta besmele çekmek, * Fatiha'nın sonunda âmin demek, * Rükuda secdede tesbihleri okumak, * Kalkarken, rükunlara eğilirken gerekli tekbirleri almak, * Selam verirken başı önce sağa sonra sola çevirmektir. Bunun gibi namazın yaklaşık 42 sünneti vardır. Biz burada bilinmesi gerekli olan birkaç tanesini almaya çalıştık.
Namazı bozan şeyler

1- Namazda konuşmak,
2- Ameli kesirde bulunmak,
3- Yönünü kıbleden çevirmek,
4- Namazda bir şey yiyip içme,
5- Özürsüz tenahnuhta bulunma, yani öksürme, boğaz hırıldatma,
6- Bir şeye üf tüh deme, üfleme, inleme,
7- Gülmek,
8- Ezberinde olmayan yeri karşısında olan mushaftan bakarak okumak,
9- Setri avret dâhilinde kapalı olması gereken yerlerden bir kısmı açık olmak,
10- Necaset bulunmak,
11- Sabah namazını kılarken güneşin doğması,
12- Cuma kılarken ikindi vaktinin girmesi,
13- Teyemmümle namaz kılanın suyu görmesi,
14- Mestin süresinin dolması,
15- Namazda abdestin bozulması

Cemaatle namaz: Hanbelî: farz-ı ayn, Şafii: farz-ı kifaye, Hanefi: sünnet-i müekkede.
Cemaate gitmeme mazeretleri: Hastalık, korku, olumsuz hava şartları, abdestin sıkışık olması, faydalı ve gerekli ilimle uğraşma, bedeni arızalar.
*İmam Mâlik, setr-i avretin (örtünme) namaza has olmayan genel bir farz olduğunu, namazda ve namaz dışında uyulması gereken dinî bir emir bulunduğunu dikkate alarak kadınların başlarını örtmelerini ayrıca namazın farzları arasında saymamıştır. Onun bu görüşün bir uzantısı olarak Mâlikî mezhebinde setr-i avret namazın sünnetlerinden sayılır.

* **Avret-İ Mugallaza:** Mâlikî mezhebinde erkek ve kadının avret yerleri "ağır avret" **(avret-i mugallaza)** ve hafif avret olmak üzere iki kısımda değerlendirilmektedir.

Hiçbir namazın kılınamayacağı üç mekruh vakit şunlardır: 1. Güneşin doğmasından yükselmesine kadar olan zaman (şürûk zamanı ki bu yaklaşık 40-45 dakika civarındadır). 2. Güneşin tam tepe noktasında olduğu zaman (vakt-i istivâ). 3. Güneşin batma zamanı (gurûb). Gurup vakti, güneşin sararıp veya kızarıp artık gözleri kırpıştırmadan rahatlıkla bakılacak hale geldiği vakittir. Bu vakitte sadece, o günün ikindi namazının farzı kılınabilir.

CUMA NAMAZI

Cumanın vücubunun şartları: Erkek, hür, mazeretsiz, mukim olmak.

Cuma namazının sıhhatinin şartları: 1- Vakit, (Hanbelîler'e göre ise cuma namazı, cuma günü, güneşin bir mızrak boyu yükselmesinden itibaren öğle namazının vakti çıkıncaya kadar kılınabilir.) 2- izin, 3- cami, 4- cemaat, 5- hutbe, 6- şehir.

Kör (âmâ) olan bir kimseye, kendisini camiye götürebilecek biri bulunsa bile, Ebû Hanîfe, Mâlikîler ve Şâfiîler'e göre, Cuma namazı farz değildir. Hanbelîler'le, Ebû Yûsuf ve Muhammed'e göre ise, kendisini camiye götürebilecek biri bulunan âmâya cuma namazı farzdır. Kendisini camiye götürebilecek kimsesi bulunmayan âmâya ise, bütün bilginlere göre cuma namazı farz değildir. Ayakları felç olmuş veya kesilmiş kimselerle yatalak hastalara da cuma namazı farz değildir.

Cemaat sayısı: *Hanefi*: İmam hariç 3 kişi, *Ebû Yusuf*: İmam hariç 2 kişi, *Hanbelî* ve *Şafii*: İmam hariç 40 kişi, *Maliki*: imam hariç 10 kişi.

Hutbe

Hutbenin rüknü: *Hanefi*: Allah'ı zikirden ibarettir. *Şafii*: Hamdele, salvele, takvayı tavsiye, bir ayet, ikinci hutbede müminlere dua.

Hutbenin geçerlilik şartları: Vakit, namazdan önce, hutbe niyetiyle, cemaatin huzurunda okunması, hutbe ile namaz arasında yiyip içmemek.

İstiaze: Allah'a sığınma, teavvuz yani euzu besmele çekme.

SEFERİLİK

Yolculuk, orta yürüyüşle üç günlük mesafeden ibarettir. Buda üç konak, üç merhaledir.

Kasr: Seferde namazları kısaltmaktır. Hanefi'de azimettir, Şafii'de: ruhsattır.

Cem: iki namazı bir arada kılmaktır. Hanbelî mezhebi geniş bir şekilde kullanmıştır. Öğle ile ikindinin öğle namazının vaktinde birlikte kılınmasına cem'-i takdîm, akşam ile yatsının yatsı namazının vaktinde birlikte kılınmasına cem'-i te'hîr denir.

Sûrî Cem: Bir namaz son vaktinde diğeri de ilk vaktinde olmak üzere her namaz kendi vakti içinde kılınmış olur ise için buna "mânevî cem'" ve "şeklî (sûrî) cem'" de denilir.

Seferilik müddeti: Hanefi: 15 günden az, Şafii, Maliki: 4 günden az olmalıdır.

Vatan-i Asli: Kişinin doğup büyüdüğü veya evlenip içinde yaşadığı yer.

Vatan-i İkame: Kişinin 15 günden fazla kalmak istediği yer.

Vatan-i Sükna: Yolcunun 15 günden az kalmak istediği yer.

SEHİV SECDESİ

Rükun tekrarı, Ara verme, Kıraat eksikliği veya fazlalığı, Takdim ve tehir, secde ve rükûda hata, Kadede hata, Tahiyyatı terk sebebiyle sehiv secdesi gerekli olur.

CENAZE NAMAZI

Rüknü. 4 tekbir ve kıyamdan ibarettir, selam ise vaciptir.

Muhtazar: Ölmek üzere olan kişiye denir.

Teşyi: Ölünün kabristana taşınması.

Gasil: Ölünün yıkanaması.
Tekfin: Ölünün kefenlenmesi.
Defin: Ölünün kabre konması.
Düşük: Düşük neticesinde ölü doğan çocuk yıkanmaz, namazı kılınmaz, bir bez parçasına sarılıp gömülür. Ölü doğan çocuk, yıkanır namazı kılınmaz.
Gıyab-i Cenaze Namazı: Hanefî ve Mâlikî fakihleri, kıble yönünde sapma meydana geleceği gerekçesiyle, gaip yani orada bulunmayan bir cenaze üzerine namaz kılmayı câiz görmezler. Fakat Şâfiîler'e göre gaip üzerine cenaze namazı kılınabilir. Çünkü Peygamberimiz Necâşî'nin namazını bu şekilde kılmıştır. Hanbelîler'e göre de aradan bir ay geçmedikçe gaip üzerine cenaze namazı kılınabilir.
Kefen: Sırasıyla; Kamis > İzar > Lifafe'den oluşur.
Feraiz ilmi: İslam'da miras hukukuna denir.
Terike: Vefat eden kimsenin geride bıraktığı mala denir.
Bazı kavramlar:
İ'sâr: Kişinin kendisi ihtiyaç içinde olsa bile sahip olduğu imkanları başkalarının ihtiyaçları için harcaması, fedakarlıkta bulunması.
Rukye: Hastalara dua okuma anlamına gelir. Kişinin kendisi veya başkalarının sıhhati için Allah'a dua etmesi.
Tefe'ül: bir olayı hayra yormak; **Teşe'üm Taabbudî:** Hikmetini Allah'ın bileceği emirler. **Hazm:** Anlayış, tedbir. **Beşaşet:** Güler yüzlü olmak. **Teenni:** Acele etmeyip, düşünerek hareket etmek. **Hamiyet:** Kutsal şeyleri, milletin hakkını gözetmek. **Vera:** Harama düşmek kaygısıyla şüpheli şeyleriden kaçınmak. **Mira:** Başkasının sözlerinde görülen bir noksanlıktan dolayı hemen itiraz edip diline dolamak. **Fütüvvet:** Gençlik, yiğitlik, nefis şerefi. **Bedii:** Bir şeyi örneği yokken yaratan. **Burhan-ı inni:** Tüma varım, **Burhan-ı limmi:** tümden gelim, **Mürüvvet:** Övülmeye değer şey, kötü işten kaçınmak, iyi olanı yapmak, **Muavenat-teavun:** yardımlaşmak, **İtak:** Kölenin hürriyete kavuşturulması, **İstiğrak:** Sadece Allah'a bağlanmak, **İstihza:** Alay etmek. **Müsâleme:** Çatışma ve zıtlaşmayı ortadan kaldırmak, uyuşmak, birbirinden emin olmak. **Asabiyet:** Kabile üyeleri arasında kayıtsız şartsız dayanışma yasasını ifade etmektedir.

: bir olayı uğursuz saymak.

❖

ORUÇ
Orucun farz kılındığını bildiren ayetler *Bakara* 183-184. ayetlerdir.
Oruç: Hicretten 1,5 yıl sonra Şaban ayının 10. günü farz kılınmıştır.
Rüknü: İmsaktir. İmsak; engellemek, kendini tutmak demektir. Orucun vücûb sebebi ise vakittir, yani ramazan ayının girmesidir.
Orucu yükümlülük şartları: Müslüman, akil, baliğ, mukim, takat getirmektir.
Orucun vücup sebebi: Vakit, yani Ramazan ayının gelmesi demektir.
Oruç çeşitleri: *Farz oruç:* Ramazan orucu, Kaza orucu, Keffaret orucu, Zıhar, kaza ile adam öldürme orucu, Hacda vaktinden önce tıraş olma (halk) orucu, Yemin orucu.
Vacip oruç: Nezir (adak) orucu, bozulan nafile orucun kazası;
Eyyam-ı Bıd: Her ayın 13, 14, 15. Günleri oruç tutmaktır.
Visal Orucu: İftar yapmadan iki gün üst üste oruç tutmaktır.

Oruç tutmanın haram olduğu günler: Ramazan bayramının ilk günü, Kurban bayramının dört günü, hayız ve nifas halinde oruç tutmak haramdır.
İhtilaf-i metali: Ramazan hilalinin görülme meselesi.
Oruç tutmamayı mübah kılan durumlar: Sefer, hastalık, gebelik, emzirme, yaşlılık, ileri derecede açlık ve susuzluk, zor ve meşakkatli işlerde çalıştırılma.
Orucun geçerlilik şartları: Niyet ve orucu bozan şeylerden kaçınma. Hanefîler'e göre ramazan orucu, nâfile oruçlar ve vakti belirtilmiş adak (nezr-i muayyen) oruçlarının niyet etme vakti gün batımından başlayıp ertesi günün kuşluk vaktine hatta öğle namazı vaktinin girmesinden az önceki vakte kadar devam eder. Öğle vakti girdikten sonra artık hiçbir oruca niyet edilemez. Mâlikîler'e göre niyetin geçerli olması için güneşin batmasından itibaren gecenin son kısmına kadar veya fecrin doğması ile birlikte yapılması gerekir. Şâfiîler'e göre ise ramazan orucu, kazâ orucu ve adak orucuna geceden niyetlenmek şarttır. Fakat nâfile oruca zevalden önceye kadar niyetlenmek câizdir.
Orucu bozup kaza ve kefareti gerektiren durumlar: Ramazan orucunu bilerek cinsel ilişkide bulunarak ya da yiyip içerek bozmaktan dolayı gerekir.
Sadece kazayı gerektiren durumlar: Beslenme amacı taşımayan, yenilip içilmesi mutad olmayan şeyleri yemek içmek kazayı gerektirir. Çiğ pirinç, çiğ hamur, un, ham meyve vb.
Kusma: Kasten ve ağız dolusu olursa oruç bozulur, kaza gerekir, şayet ağız dolusu olmazsa bir şey lazım gelmez. Rahatsızlıktan dolayı kusma orucu bozmaz.
Maliki mezhebi: oruç kefaretinde tertibi şart koşmaz, kişiyi muhayyer bırakır.

❖

ZEKÂT

Hicretin II. Yılı ramazanın sonunda farz kılınmıştır. Zekâtın kelime anlamı "artma, çoğalma, arıtma ve berekettir". "Doğru söylemek, sözünü tutmak" anlamına gelen **sıdk** kökünden alınmış olan ve Kur'an ve Sünnet'te zekât anlamında **sadaka** kelimesi de kullanılmıştır.
Zekâtın vücup sebebi: Zenginliktir.
Zekâtın geçerlilik şartları: Niyet ve temlik
Malın zekâta tabi olmasının şartları: 1- Tam mülkiyet, 2- Malın artıcı (nami) olması, 3- Nisaba ulaşmış olması, 4- Tabi ihtiyaçlardan fazla olması (havaici asliye) 5- Üzerinden bir yıl geçmiş olması (havelan-i havl) gerekir.
Nisab. Sözlükte "sınır, işaret, asıl ve kök" anlamlarına gelen **nisab** kelimesinin terim anlamı; zekâtın vücûbuna alâmet ve ölçü olmak üzere Hanefiye göre tesbit edilen zenginlik ölçüsüdür. Şâfiî, Mâlikî ve Hanbelîler'e göre ise zenginlik ölçüsü "kifâye" yani kişiye ve bakmakla yükümlü olduğu kimselere yetecek kadar mala sahip olmaktır.
Nemâ: Malın artıcı olması demek olan nema; sözlükte "artmak, çoğalmak, gelişmek" anlamlarına gelen nemâ dinî terim olarak iki kısma ayrılır.**1. Hakikî (gerçek) nemâ:** Bir malın ticaretle, doğum yoluyla veya tarımla artmasıdır. Ticaret malları, hayvanlar ve toprak ürünleri böyledir. 2**. Takdirî (hükmî) nemâ:** Bir malın kendisinde nemâ imkânının bizzat (potansiyel olarak) mevcut olmasıdır. Altın, gümüş ve parada olduğu gibi. Beş sınıf mal zekâta tâbidir. Bunlar; para (altın, gümüş vb.), ticaret malları, toprak ürünleri, hayvanlar, define ve madenler. Bu mallar incelendiğinde hepsinin nâmî (artıcı vasıfta) oldukları görülür.
Malu'd-Dımar: Tam mülkiyet olunmayan mala denir.
Deyn-i Kavi: Kuvvetli alacak. Borçlunun kabul ettiği ve ödeme gücüne sahip olduğu için ödenme ihtimali yüksek olan alacağın her yıl zekâtının verilmesi, borçlunun ödeme güçlüğü içinde bulunması veya ödemeyi kabul etmemesi gibi durumlarda ise elde edildikten sonra alacağın zekâtının verilmesi uygun olur.
Deyn-İ Mutavassıt Orta Kuvvette Alacak; Ev kirası gibi zekât mevzuu olmayan bir malın bedelidir.

Deyn-İ Zaîf Zayıf Alacak: Mal bedeli olmayan mehir ve diyet gibi alacaklardır. Bu tür alacak zekâta tâbi değildir.
Havaici asliye: İhtiyaç fazlası mal
Havelan-i Havl: Malın üzerinden bir kameri yılın geçmesi. Yıllanma.
Mal-i Müstefad: Önceden yok iken sonradan ferdin mülkiyetine geçen mala denir.
El-Emvalu'l-Batıla: Gizli mallar, Para veya ticaret malları.
El-Emvalu'z-Zahire: Açık mallar, toprak ürünleri, hayvanlar, madenler.
Maden ve definelerin zekâtları elde edildiklerinde verilir, yıllanma ve nisab aranmaz. Toprak ürünlerinin azı da çoğu da zekâta tabidir.
Nisab-ı İstiğna: Zenginlik ölçüsüne denir.
Zekât nispetleri:
Altın: 80,18 gr. 1/40
Gümüş: 561,2 gr. 1/40
Toprak ürünleri (öşür): doğal ve ücretsiz sulamada 1/10, ücretli sulamada 1/20 zekât verilir. Bu ürünler 653 kg. ulaşınca zekâta tabi olurlar. İmâm-ı Âzam'a göre bütün toprak ürünlerinin zekâta tâbidir. İmam Mâlik ve Şâfiî'ye göre ise bir sene muhafaza edilebilen gıda maddesi özelliğine sahip toprak ürünleri zekâta tâbidir. Şâfiîler meyveden sadece hurma ve üzümün zekâta tâbi olduğu görüşündedir. Ahmed b. Hanbel'e göre ölçülebilen, kurutulabilen, dayanıklı olan gıda maddeleri ve insanoğlu tarafından yetiştirilen bütün ürünler zekâta tâbidir. Ahmed b. Hanbel, zekâta tâbi mallarda gıda maddesi olma şartını aramamaktadır. Buna göre pamuk, keten gibi giyim eşyası yapılan maddeler de zekâta tâbidir.
Bal: 1/10 olarak Hanefî ve Hanbelî mezheblerine göre balın zekâtı verilir. Şâfiî ve Mâlikî mezheblerine göre baldan zekât verilmez.
Maden veya hazine: 1/5 Hanefî mezhebine göre madenlerde nisab aranmaz. Bulunan veya işlenen maden az da olsa çok da olsa vergiye tâbidir İmam Mâlik, İmam Şâfiî ve Ahmed b. Hanbel'e göre ise madenlerin zekâta tâbi olabilmeleri için nisab miktarına ulaşması gerekir. Bu da hadislerle gösterilen altın ve gümüş nisabıdır. Madenler bu kıymetlere ulaşmadıkça zekâta tâbi olmazlar.
Deve: Beşten dokuza kadar bir koyun verilir.
Koyunların Zekâtı:
1'den 39'a kadar zekâttan muâf
40'tan 120'ye kadar 1 Koyun
121'den 200'e kadar 2 Koyun
200'den 399'a kadar 3 koyun
400'den 500'e kadar 4 koyun
Saime: Senenin çoğunu meralarda otlayarak geçiren hayvanlardır.
Malufe: Yemle beslenen hayvan.
Amile: Çalıştırılan hayvanlar.
Sığırların Zekâtı: Sâime olan sığırlarda zekât nisâbı 30 sığır olup, bundan azı için zekât gerekmez. 30 sığırdan 40 sığıra kadar, zekât olarak iki yaşına basmış erkek veya dişi bir buzağı verilir. 40 sığırdan 60 sığıra kadar, üç yaşına girmiş erkek veya dişi bir dana verilir. Tam 60 sığır olunca, birer yaşını bitirmiş iki buzağı verilir. Sonra her otuz sığırda bir buzağı ve her 40 sığırda bir dana verilmek sûretiyle hesap edilir. * İmam Mâlik çoğunluğa muhalefet etmiş, ister sâime, ister besi, isterse çalıştırılan hayvan olsun hepsinin zekâta tâbi olacağı görüşünü savunmuştur.
Hisse Senetleri'nin Zekatı: Hisse senetleri menkul kıymetler borsasında alınıp satılmak ve böylece ticareti yapılıp kazanç elde etmek için bulunduruluyorsa, ticaret malları gibi işlem görürler, rayiç bedelleri üzerinden % 2.5 oranında zekâta tâbi olurlar.

Hanefi: Altın ve gümüş süs eşyası zekâta tabidir. İmam Şâfiî, İmam Mâlik ve Ahmed b. Hanbel'e göre ise mubah olan kadın süs eşyası zekâta tâbi değildir.
Sanayi aletleri: Döner sermaye + gelirden %2,5
Akar: Kira geliri getiren yerlerdir. Geliri nisaba ulaşıp üzerinden bir yıl geçince %2,5
Rikaz: Yerden çıkan define veya madenler.
Mevât: (işlenmemiş, sahipsiz) topraklarda veya sahibi bilinmeyen topraklara denir.
Zekâtın sarf yerleri: Fakirler, Miskinler, Zekât memurları, Müellefe-i Kulüb, Rikab (köleler), Borçlular, Fi sebilillah, İbnü's-Sebil (yolda kalmış kişi) *Tevbe*: 60. Ayet.
Zekâtın verilemeyeceği yerler: Usul: (ana, baba ve dedeler) füru: (çocuk ve torunlar), zenginler, Hz. Peygamber'in yakınları.
Garimin: Borcu olan ve borcundan başka nisab miktarı malı bulunmayan kişi.
Fıtır sadakası: Ramazan bayramına kavuşan ve temel ihtiyaçlarının dışında belli bir miktar mala sahip olan Müslümanların kendileri ve velâyetleri altındaki kişiler için yerine getirmekle yükümlü oldukları malî bir ibadet"tir. Fıtır sadakası, fıkıh eserlerinde "baş"a izâfe edilerek *"zekâtü'r-re's"* (baş zekâtı) şeklinde anılmıştır. Hicri II. Yılda Şaban ayında zekâttan önce farz kılınmıştır. Diğer mezheplerde farz, *Hanefî'de* vaciptir. Zekâttan farkı: malın artıcı olması ve üzerinden bir yılın geçmesi şartı aranmaz. Hanefi mezhebinde fitre için nisab şart; diğer mezheplerde zengin fakir herkes vermelidir. Ramazanın 1. Günü tan yerinin ağarmasıyla fıtır sadakası kişiye vacip olur.
Zekâtın verilme zamanı: Fakihler şartları gerçekleşen malda zekâtın derhal (fevrî) yani sene biter bitmez ödenmesi gerektiğinde görüş birliğine varmışlardır. Çünkü malda gerçekleşen zekât borcu, artık kul hakkıdır.

❖

KURBAN

Yükümlülük şartları: Müslüman, Akil, Baliğ, Zengin, Mukim olmak
Kurban çeşitleri: Kurban bayramı kurbanı, Akika, Nezir adak, kıran ve temettü hedyi, hac yasakları ihlali ceza kurbanı.
Kurban bayramı günleri: Zilhicce ayının 10, 11, 12, 13. Günleridir. İlk üç gün kurban kesilir.
Kurban kesmenin rüknü: Kurbanlık hayvanın kanını akıtmaktır.
Tesmiye: Kesilecek hayvanın üzerine Allah'ın adını anarak kesmektir.
Akika: Yeni doğan çocuğun başındaki saçın adıdır. Doğumdan sonra 7. Gün bu kurban kesilir.
Zebh: Koyun ve sığır cinsi hayvanları çene altlarından kesmeye denir.
Nahr: Deveyi göğsünün üstünden kesmeye denir.
Celâle: Pislik yemiş kara hayvanın kesim öncesi bir müddet bekletilmesini ifade eder. Koyun 4 gün, tavuk üç gün bekletilir.

❖

KEFFARETLER

Oruç bozma kefareti: Köle azad etmek, 2 ay peş peşe oruç, 60 fakiri doyurmak. Zimmette sübut bulmuş bu gibi oruçlara geceden niyet edilir.
Yemin kefareti: Köle azad etmek ya da 10 fakiri sabahlı akşamlı doyurmak ya da 10 fakiri orta halli giyindirmek ya da 3 gün oruç tutmak. Kişi bu seçenekler arasında muhayyerdir.
Zıhar kefareti: Helal olan hanımının bir uzvunu, kendisine haram olan birisine benzetmek. Cahiliye döneminde bir tür boşama çeşididir. Zıhar kefaretinde muhayyerlik yoktur, sıraya riayet edilir: gücü yeten köle azad eder, gücü yetmeyen 2 aya peş peşe oruç tutar, buna da gücü yetmeyen 60 fakiri doyurur.
Adam öldürme keffareti: Mü'min bir köle azad etmek, gücü yetmeyen 2 ay oruç tutar.
Hacda tıraş (halk) kefareti: 3 gün oruç, ya da 6 fakiri doyurmak, ya da bir koyun kurban etmek.

Gurre kefareti: Anne karnındaki cenine karşı işlenen cinayettir. Çocuk aldırma veya düşürmektir. Kasten veya hataen olması fark etmez kefaret gerekir. Beş deve veya altın ve gümüşün o sıradaki değerine göre yaklaşık ***212,5 gr. Altın*** veya ***1785 gr. Gümüş*** kefaret olarak verilmelidir.

❖

YEMİNLER

Lağv: Yanlışlıkla doğru olduğu sanılarak yapılan yemindir. Bir şey gerekmez.
Gamus: Geçmiş zamanda yapılmış veya yapılmamış bir iş hakkında bile bile kasten ve yalan yere yapılan yemindir. Kefaret kurtarmaz, bol bol istiğfar etmelidir. Şaafiiye göre bu yemin çeşidine de kefaret gerekir.
Mün'akid: Mümkün ve geleceğe ait yapılan yemindir. Keffaret bu yemine gerekir. (yemin kefareti ile ilgili ayet *Maide* 89) köle azad etme, 10 fakiri yedirme ya da giydirme, ya da 3 gün oruç.

❖

EVLİLİK

Evliliğin unsurları: Tarafların varlığı, İrade beyanı.
Kuruluş (inikad) şartları: Ehliyet, Meclis birliği, Evlenme engelinin olmaması, Evliliğin şartsız olması.
Evliliğin geçerlilik şartları: Şahitler, Evlenme engelinin olmaması, İkrah (zorlama) olmaması, Evliliğin gizlenmemesi.
Evlenme engelleri:
Devamlı engeller: Kan hısımlığı, Sıhrî hısımlık, Süt hısımlığı.
Geçici evlilik engelleri: Başkasının eşi olma, İki akraba ile birden evlenme, Üç kere boşama, Din farkı.
Hürmet-i Musahara: Hısımlıktan meydana gelen haramlık.
Sıhrî hısımlık: Evlilik yoluyla oluşan akrabalık
Mehr-i Müsemma: Nikâh esnasında belirlenmiş mehre denir.
Mehr-i Misl: Adı konmamış, nikâh akdi esnasında belirlenmemiş mehirdir. O civarda örfen mehir ne kadar ise o emsal teşkil edilerek mehir takdir edilir.
Mehr-i Muaccel: Nikâh akdi esnasında peşin verilen mehirdir.
Mehr-i Müeccel: Sonraya bırakılan, nikâh akdinde verilmeyen mehirdir.
Boşama Şekilleri
Ric'i Talak: Yeni bir nikâh akdine gerek olmayan boşamadır.
Bain Talak: Yeni bir nikâhla eşine dönme imkânı olan boşamadır. Evliliğe derhal son verilir.
Sünni Talak: Hz. Peygamber'in bu konuda getirmiş olduğu ölçü ve sınırlamalara riayet edilerek yapılan boşama şeklidir.
Bıd-i Talak: Sünnete aykırı boşama şeklidir.
Tefiz-i talak: Kocanın karısına boşama hakkı vermesidir.
Beynunet-i Kübra: Büyük ayrılık, üçüncü boşama sonucu ortaya çıkan hukuk.
Lian: Karısının zina ettiğini ve çocuğunun zina mahsulü olduğunu iddia eden kocanın mahkemede yeminleşmesi ve hâkimin onları boşaması.
İla: Kocanın 4 ay veya daha fazla karısına yaklaşmayacağına yemin etmesine ve nezirde bulunmasına denir. Bu süre zarfında koca eşine dönmez ise, bir bain talakla boş sayılırlar.
İddet: Boşama, Evliliğin feshi, Ölüm gibi sebeple evliliğin sona ermesi durumunda, kadının yeni bir evlilik için beklemesi gereken süreye denir.
Ölüm iddeti: Hamile kadının doğumla biter, hamile değilse 4 ay 10 gün bekler.
Boşanma ve Fesih İddeti: Hamile kadının doğumla biter, hamile değilse 3 hayız dönemi, hayızdan kesilmişse 3 ay bekler.
Kazif: Namuslu kadına zina iftirasında bulunmak.

Münâkehât: Aile hukuku.

❖

TİCARET

Gabin: Alım satımda satılan şeyle fiyat arasında değer yönünden farklılık ve dengesizliği ifade eder.
Tağrir: Akid yapılırken taraflardan birinin diğerini kasten, söz ve davranışıyla aldatmasıdır.
İhtikâr: Karaborsacılık.
Neceş: Malın fiyatını hileli artırmaktır.
Şüfa: Sahibine satım akdine konu olan bir akarı müşteriye mal olduğu bedel karşılığında mülkiyetine geçirme yetkisi veren bir hakkı ifade eder.
Müzaraa: Zirai ortaklık.
Müsakat: Sulama karşılığı üründen pay verme.
Karz: Geri ödenmek üzere verilen malı ifade eder.
Hibe: Bir malın bedelsiz olarak bir başkasına temlik edilmesidir.
Vedia: Bir kimseye koruması için verilen emanet mal.
Lukata: Buluntu mal.
Îne satışı: Bir malın belli bir fiyattan vadeli olarak satılıp, satılan fiyattan daha düşük fiyattan geri alınmasıdır.
Ariyet: Bir kimseye bedelsiz olarak belli bir süre kullanmak üzere bir malın verilmesidir.
Karz-ı Hasen: Faizsiz para veya mal ödünç vermek.
Hisbe: İslam toplumlarında genel ahlakı ve kamu düzenini koruma ve denetleme faaliyetini ve bununla görevli resmi kuruluşu ifade eder. Bu işle uğraşan görevliye ***Muhtesip*** denir. Hisbe, *Emr-i Bil Ma'ruf Nehy-i Anil Münker*'in kamu hukukuyla alakalı kısmını ifade eder.

❖

HADİS

Muksirun: Binin üzerinde hadis rivayet edenler, çok hadis rivayet edenler için kullanılan terimdir. Ebu Hureyre, Abdullah b. Ömer, Enes b. Malik, Hz. Aişe, Abdullah b. Abbas, Cabir b. Abdullah, Ebu Said el-Hudri muksirundandır.
Mukillun: Binden az hadis rivayet eden raviler için kullanılan terimdir.
Er-Rıhle fi Talebi'l-Hadis: Sahabe kuşağında hadisleri ilk kaynağından almak için yapılan ilmi yolculuklara denir.
Hadislerin tedvini: Bir araya toplanması, bu işleme halife Ömer b. Abdülaziz zamanında başlanmıştır. Hicri III. Asır hadisin altın çağıdır. Klasik hadis eserleri bu dönemde ortaya çıkmıştır.
Buhari: Hadis tarihinin üzerinde en çok çalışma yaptığı eser, onun Camiu's-Sahih adlı eseridir. Bu eserde 7275 hadis mevcuttur.
Kütüb-ü Sitte Müellifleri: 1-Buhari: Sahih-i Buhari, 2-Müslim: Camiu-s Sahih, 3-Ebu Davud, 4-Tirmizi, 5-Nesai, 6-İbni Mace.
Kütüb-ü Tisa Müellifleri: Kütüb-ü Sitte'ye ilaveten 7-Darimi'nin Sünen'i, 8-İama-ı Malik'in Muvatta'sı, 9-Ahmed ibn Hanbel'in Müsned'i dir.
* Günümüze kadar gelen ilk hadis sahifesi *Hammam b. Münebbih*'e aittir.

HADİS İLİMLERİ:

Cerh ve tadil ilmi: Ravilerin dini, ahlaki, zihni hafıza kapasitelerini inceleyen hadis ilmidir.
Rical ilmi: Ravileri rivayetleri bakımından tetkik eden hadis ilmidir.
Muhtelefu'l-Hadis: Hadislerin sıhhatini zedeleyen gizli kusurları inceleyen hadis ilmidir.

Garibü'l-Hadis: Hadis metni içinde ne anlama geldiği, nasıl yorumlanacağı bilinmeyen yabancı kelimeleri inceleyen hadis ilmidir.
Vürud sebepleri: Hadisin hangi sebeplere binaen söylendiğini araştıran hadis ilmidir.
Müsned: Ravilerin rivayet ettikleri hadisleri kendi adlarıyla eser haline getirmeleridir.
Mucem: Hadislerin ilk ve son ravilerinin alfabetik sırayla tasnif edildikleri eserlerdir.
Musannef: Hadisleri konularına göre tasnif eden eserlerdir.
Cami: Hadisleri bölüm bölüm alan eserlerdir. Örn: iman, ahkâm, edep, salât vb.
Sünen: Fıkıh bablarına göre tasnif edilmiş ahkâm hadislerini içeren eserlerdir.
Âsâr: Fıkıh konularına göre hadisleri ele alan eserlere denir.
Münteka: Hadisleri fıkıh bablarına göre merfu rivayetleri seçerek alan eserlerdir.
* İlk hadis yazarı *Zührî* olarak bilinir.

HADİS ÇEŞİTLERİ:

Meşhur: Üç veya daha fazla kişinin rivayet ettiği, tevatür derecesine ulaşmamış hadislere denir.
Aziz: İki kişinin rivayet ettiği hadislerdir.
Garib: Bir kişinin rivayet ettiği hadislerdir.
Mürsel: Sahabe veya tabiinden olan bir kimsenin, Peygamberden duymadığı bir şeyi Peygambere atfetmiş olduğu hadislere denir.
Muallâk: Senedinin başı zikredilmeyen hadise denir.
Mevzu: Uydurulmuş, yalancı ravinin naklettiği hadistir.
Merfu: İsnadın kendisinde son bulduğu kişi Rasulullah olan hadislerdir.
Mevkuf: İsnadın kendisinde son bulduğu kişi sahabe olan hadislerdir.
Maktu: İsnadın kendisinde son bulduğu kişi tabiun olan hadislerdir.
Mütevatir: Yalan üzere ittifak etmeleri mümkün olmayan ravilerin, rivayet ettikleri hadislerdir.
Ahad: Herhangi bir rivayet tabakasında, tevatür özelliğini kaybeden üç, dört kişi tarafından rivayet edilen mütevatir derecesine ulaşamamış hadislerdir.
Zayıf: Ravilerinden birinin güvenilirlik maddelerinden birini kaybetmiş olduğu hadislerdir.
Hasen: Sahih hadis özelliğini kaybetmiş ama zayıf hadis derecesine düşmemiş hadislerdir.
Hadisler delil açısından: Sahih, Hasen, Zayıf diye üçe ayrılırlar.
Hadisler kaynağı açısından: Merfu, Mevkuf, Maktu diye üçe ayrılırlar.
Münker: Adalet ve zabt yönünden zayıf bir ravinin, güvenilir raviye aykırı olarak rivayet ettiği ve tek kaldığı hadistir.
Mürsel: Tabiinin sahabeyi atlayıp direk Hz. Peygamber'den naklettiği hadistir.
Metruk: Yalancılıkla itham edilen, söz veya fiillerinde fasıklık, gaflet, vehm sebebiyle tenkitler yöneltilen ravinin tek başına rivayet etmiş olduğu hadistir. Delil sayılmaz.
Müsned: Hz. Peygamber'e kadar bütün ravileri zikredilen merfu hadislere denir.
Müttefakun aleyh: Buhari ve Müslim'in Camiu's-Sahih adlı eserlerindeki hadislere denir.
Tergib: Teşvik için söylenmiş hadislere denir.
Terhib: Sakındırmak için söylenmiş hadislere denir.
Sahih: Adalet ve zabt sıfatı taşıyan ravilerin muttasıl bir senetle rivayet ettikleri şaz ve illeti olmayan hadislere denir.

❖

İSLAM TARİHİ

Hz. Peygamber'in soyu: Kureyş kabilesinin Haşim oğullarındandır. Soyu, Fihr (Kureyş) Fihr b. Malik yoluyla Hz. İbrahim'in torunu Adnan'a dayanır. Dedesi Abdulmuttalip, babaannesi; Fatıma bint Amr'dır.

Akrabaları: Peygamberimizin 5 halası, 6 amcası vardır; amcaları: Zübeyr, Ebu Talip (bu ikisi öz amcası), Haris, Ebu Leheb, Hamza ve Abbas; halaları: Atike, Beyza, Erva, Berre, Safiyye, Ümeyye'dir.

Annesi: Zühre oğullarından Âmine bint. Vehb'tir. Annesinin babası (dedesi) Vehb b. Abdulmenaf'tır.

Sütanneleri: Halime, Ebu Leheb'in cariyesi Süveybe ve Ümmü Eymen'in süt emzirdikleri rivayet edilir.

Sütkardeşleri: Abdullah, Üneyse, Şeyma

Fatıma bint. Esed: Peygamberimizin amcası Ebu Talib'in hanımıdır. O'na kendi evladından daha titiz davrananmıştır.

Hz. Hatice: Esed oğullarından Huveylid b. Esed'in kızıdır.

Peygamberimizin kayınpederi: Huveylid b. Esed'dir.

Ficar savaşları: Haram aylarda yapılan savaşlara denir. *Haram aylar:* <u>Zilkade, Zilhicce, Muharrem ve Recep</u>'tir. Peygamberimiz 4. Ficar savaşına katılmıştır.

Peygamberimizin çocukları: Kasım, Abdullah, Zeynep, Rukiyye, Ümmügülsüm, Fatıma'dır. Bunlar Hatice annemizden olmuştur. Medine'de Mariye annemizden İbrahim diye bir oğlu olmuş küçük yaşta vefat etmiştir. İlk çocuğu Kasım'dır. Abdullah, Hatice annemizden olan son çocuğudur.

Künyesi ve lakabı: Arap geleneğine göre babaya ilk çocuğunun ismine nispetle künye verilirdi dolayısıyla Peygamberimizin künyesi de *Ebu'l-Kasım* olmuştur. Lakabı ise güvenilir ve doğru sözlü olmasından dolayı *el-Emin* olmuştur.

Mekke'ye İlk Putu (Hubel) Amr b. Luhay getirdi.

Hz. Hatice ile Müslüman olan kızları: Sırası ile Zeyneb, Rukiyye, Ümmügülsüm.

İlk vahiy: 610 Ramazan ayı, Nur dağında Hira mağarasında Alak suresinin ilk 5 ayeti inmiştir.

Daru'l-Erkam: İslam'ın ilk yıllarında gizli davet döneminde Müslümanların toplanıp ibadet ve istişarede bulundukları Erkam b. Ebu'l-Erkam adındaki sahabenin evidir. Burada en son Hz. Ömer Müslüman olmuştur.

Daru'n-Nedve: Mekke'nin idare meclis binası ve heyetidir. Kusay kurmuştur.

Kâbe'deki vazifeler:

Hicabe: Kâbe'nin anahtarlarını elinde bulundurma ve perdedarlığı.

Sikaye: Hacıların suyunu temin ve zemzem kuyusuna bakmak.

Rifade: Hacıların yiyecek ve konaklama işleri ile meşgul olma.

Liva: Sancaktarlık vazifesi

Kıyade: Başkumandanlık vazifesi

Habeşistan'a ilk hicret: Bi'setin 5. Yılı 615 yılında vuku bulmuştur. 4 kadın 11 erkekten oluşan kafileye Hz. Osman b. Affan başkanlık etmiştir.

Habeşistan'a ikinci hicret: Bi'setin 6. Yılı miladi 616 yılında vuku bulmuştur. 82 erkek, 18 kadından oluşan kafileye Cafer b. Ebi Talib başkanlık etmiştir.

Habeş kıralı: Necaşi Ashame

Hüzün yılı: *Âmü'l-Hüzn*: Bi'setin 10. Yılı Hz. Hatice ve Ebu Talib'in boykot (616-619 yılları arası üç yıl) yıllarında ard arda vefat etmeleri sebebiyle bu yıla verilen isimdir. Şaşırtıcıdır; himayesiz kalan Peygamberimizi Ebu Leheb himaye etmiştir. Peygamberimiz Hz. Hatice'nin vefatından uzun zaman sonra Hz. Sevde annemizle evlenmiştir.

Taif yolculuğu: Peygamberimiz; 620 yılında Taif'te bulunan Beni Sakif kabilesine gitti. Hakaret ve işkenceye uğradı. Dönüş yolunda bir üzüm bağında çalışan köle *Ninovalı Addas*, Müslüman oldu. Mekke'ye dönüşte himayesiz kalan Peygamberimizi *Mutim b. Adiy* himayesine almıştır.

İsra ve Mirac: 620 yılında vuku bulmuştur.

Akabe görüşmesi: 620 yılı bi'setin 11. Yılında 6 kişi ile görüşülmüştür. Bunlar: Es'ad b. Zürare, Avf b. Haris, Rafi b. Malik, Kutbe b. Amir, Ukbe b. Amir, Cerir b. Abbas'tır. Bu görüşme sadece mülakat seviyesindedir.

I. **Akabe Biati:** 621 yılı, 12 kişi; bu görüşme sonunda Mus'ab b. Umeyr tebliğ için Medine'ye gönderildi.

II. **Akabe Biati:** 622 yılı, 2 kadın 75 Medineli ile görüşülmüş hicrete karar verilmiştir. Es'ad b. Zürâre başkanlığında 12 kişilik temsilci seçilmiştir. Bu heyetin amacı Medineliler ile Rasulullah arasında irtibatı sağlamaktı.

Hicret: 622 yılı Sevr mağarasında gizlenildi. Yolculuk esnasında *Abdullah b. Ureykıd* denen kişi bu küçük kafileye kılavuzluk etmiştir. Medine'ye ilk hicret eden sahabi *Ebû Seleme b. Abdil Esed* olmuştur.

İlk Cuma: 622 yılı hicret esnasında *Ranuna* vadisinde farz kılınmıştır.

İlk mescit: *Kuba* mescididir.

Ebu Eyyub el-Ensari: Hicret ile Medine'ye gelen Peygamberimizi evinde misafir eden sahibidir. Asıl ismi; *Halid b. Zeyd*'dir.

Peygamberimiz hicretten sonra Mekke'de kalan akrabalarını getirtmek üzere *Ebu Rafi* ve *Zeyd b. Haris*'i gönderdi. Bu şahıslar Hz. Ebubekir'in ailesini ve Ümmü Eymen'i de getirmiştirler.

Muahhat: Medine'ye hicret eden Peygamberimiz Ensar ve Muhaciri bir birlerine kardeş olarak eşleştirmiştir.

Hicretin I. Yılı: Nüfus sayımı yapılmış: 1500 Müslüman tespit edilmiştir. Ayrıca bu yıl Peygamberimiz Hz. Aişe annemizle evlenmiştir. Bu yıl Cuma namazı farz kılınmıştır.

Hicretin II. Yılı: Ramazan orucu, zekât farz kılındı, bayram namazları ilk defa kılındı.

Müşriklerin ilk saldırıları: Hicretten 8 ay sonra Ebu Cehil 200 kişi ile Batnı-ı Rabiğ denen yere yürüdü; Hac suresi 39. ve 40. Ayetlerle cihada izin verildi.

Gazve: Hz. Peygamber'in bizzat katıldığı seferlere denir. 27 gazveye katılmış 9'unda çarpışma olmuştur.

Seriyye: Sahabenin komuta ettiği, Peygamberimizin katılmadığı seferlere denir.

Bedir: h.2, m.624 yılında vuku bulmuştur. Müslümanların asker sayısı 305; müşriklerin sayısı 1000 idi. Savaş sonunda Ebu Cehil dâhil 70 müşrik öldürüldü. 14 Müslüman şehit olmuştur. Bedir savaşı dönüşünde Hz. Peygamberin kızı Rukiyye vefat etmiştir. Bedirle alakalı Ali İmran 123-124. Ayetler; Enfal 9.12.17 ayetler nazil olmuştur.

Uhud: h.3/m.625 Mekkeliler Ebu Süfyan komutasında 3000 kişi ile yola çıktı. *Cübeyr b. Mut'im,* kölesi *Vahşi b. Harb*'i Hz. Hamza'yı öldürmesi için tuttu. Müslümanlar 1000 kişi ile yola çıkmış, Abdullah b. Ubey b. Selül 300 adamı ile ordudan ayrılınca 700 kişi kalınmıştır. Bu savaşta sancaktar Musa'b b. Umeyr'dir. Peygamberimiz *Ayneyn* tepesine *Abdullah b. Cübeyr* komutasında 50 okçuyu görevlendirmiştir.

Biri Maune: 4 Temmuz 625 tarihinde Peygamberimiz irşad ve tebliğ için 70 kurrayı Sa'sa kabilesine göndermişti Pusuya düşürülen heyet yolda şehit edilmiştir. Sadece Amr b. Ümeyye sağ kurtulmuştur.

Reci: 625 yılında vuku bulmuştur. Hubeyb ve Zeyd orada esir edilmiştir. Lihyan kabilesi kendilerine dini öğretmesi için öğreticiler istediler. 6 kişi gönderildi fakat bunlar ihanete uğradılar. Şehit edildiler.

Hendek(Ahzab, Müttefik, birleşik güçler)**:** h.5/m.627 Nuaym b. Mes'ud Müslüman olunca savaşın seyri değişmiştir. 10 bin müşrikin katıldığı kuşatma 23 gün sürmüştür. Müslümanlardan 6 şehit, 3 müşrik öldü.

Müstalik oğulları gazvesi: h.6/m.627 (Müreysi gazvesi olarak da bilinir) İfk hadisesi bu gazve esnasında meydana gelmiştir. Peygamberimiz esirler arasında bulunan Cüveyriye annemizle evlenmiştir.

Hudeybiye(Feth-i Mübin)**:** h.6/m.628 yılında 1500 sahabe ile yola çıkılmıştır. Fetih süresi Hudeybiye'den bahseder.

Umretü'l-Kaza: 629 yılında 2000 kadar sahabe katılmıştır. Hicretin 8. yılında Kureyş'in ünlüleri Halit b. Velid, Amr b. el-As, Osman b. Talha bu yılda Müslüman olmuştur.

Mekke'nin fethi: h.8/m.630 yılında 10 bin Müslümanın katılımıyla fetih gerçekleşti. *Attab b. Esid*'e Mekke valiliği verildi.
Huneyn: h.8/630 Tevbe 25-27. Ayetler Huneyn'den bahseder.

YAHUDİLERLE İLİŞKİLER:

Kaynukalılar: 624 Bedir'den sonra Müslüman bir kadına yapılan hakaretten sonra ihanetleri sebebi ile Medine'den çıkarılmışlardır. Humusu ayrılan ilk ganimet Kaynukalıların mallarıdır.
Nadir oğulları: 625 anlaşmalara uymadıklarından ve ödenmesi gereken diyete ortak olmadıklarından ve Efendimize bir damın üzerinden kaya bırakmak üzere suikast planlamalarından dolayı Medine'den çıkarılmışlardır. Medine'den çıkan Yahudiler Mekkelileri kışkırtmışlardır. Hendek savaşı bu kışkırtmalar sebebi ile meydana gelmiştir.
Kureyza oğulları: 627 Hendek'te Müslümanları arkadan vurmaya çalışmaları sebebi ile Medine'den çıkarılmışlardır. S'ad b. Muâz hakemliğinde buluğa eren erkekler öldürülmüş, mal ve kadınlar esir statüsünde değerlendirilmiştir.
Hayber: 628 Yahudi Sellam b. Mişkem'in karısı Zeyneb bint Haris, Peygamberimizi zehirlemeye çalışmıştır. Bu suikast sonucu Bişr b. Berâ şehit olmuştur. Esirler arasında bulunan Yahudi Huyey b. Ahtab'ın Kızı Safiyye ile Peygamberimiz evlenmiştir.

HIRİSTİYANLARLA İLİŞKİLER:

Mute savaşı: 629 Bizans ile yapılan ilk savaştır. 3 bin Müslüman 100 bin Bizanslı ile savaşmıştır. Bu savaşta gösterdiği kahramanlıklardan dolayı Hâlit b. Velid'e Rasulullah Seyfullah ünvanı vermiştir. Aynı savaşta sırasıyla Zeyd b. Hârise, Abdullah b. Revâha, Cafer b. Ebî Tâlib ve Hâlit b. Velid komutanlık yapmıştır. İlk üçü şehit olmuştur.
Tebük: 630 *Güçlük* gazvesi de denir. Hz. Osman, Hz. Ebubekir ve Hz. Ömer sefer hazırlığı için büyük miktarda bağışlarda bulundu. Binitleri olmayanlar çok ağladığından katılamayan bu insanlar için *bakkain* dendi. Hasat mevsimi ve sıcak aylar olması nedeniyle birtakım insanlar sefere çıkmak istemediğinden bu ad verilmiştir. Düşmanla karşılaşılmadan dönülmüştür. Tevbe suresinin bazı ayetleri nazil olmuştur.
Senetü'l-Vüfud: Heyetler yılı h. 9. Yıla denir. Mescid-i Nebevi'de heyetlerin kabul edildiği sütuna *Üstüvanetü'l vüfud* denir.
Veda haccı: H. 10. Yılında vuku bulmuştur.
İslam'a davet mektupları: Hudeybiye seferinden sonra gönderilmiştir.
Dıhye b. Halife el-Kelbi→ Bizans
Amr b. Ümeyye ed-Damiri → Habeşistan
Abdullah b. Huzafe es-Sehmi → İran kisrası Hüsrev Pervez
Hatıb b. Ebu Bertea → İskenderiye hükümdarı Mukavkıs
Şücaa b. Vehb → Gassan kralı Haris b. Ebu Şemir
Selit b. Amr → Yemame hâkimi Hevze b. Ali'ye gönderildi.

❖

DİNLER TARİHİ

YAHUDİLİK

Yahudilerin soyu Hz. Nuh'un seçkin oğlu Sam'a dayanır.
İsrail: Mana olarak tanrı ile uğraşan anlamına gelir. Hz. İsa'dan öncekiler İsrail oğulları, sonrakiler Yahudi adıyla anılırlar. Yahudiliğin tarihi Hz. İbrahim ile başlar.

Hz. Musa ve on emir: 1- Seni Mısır'dan çıkaran tanrı benim, 2- Put yapmayacaksın, 3- Tanrının adını boş yere ağzına almayacaksın, 4- Cumartesi gününü kutsal bileceksin, 5- Ana babaya hürmet göstereceksin, 6- Öldürmeyeceksin, 7- Zina yapmayacaksın, 8- Çalmayacaksın, 9- yalancı şahitlik yapmayacaksın, 10- Komşunun hiç bir şeyine göz dikmeyeceksin.
Hz. Musa'dan sonra Yahudilerin başına Nuh'un oğlu Yeşu geçmiştir. Kabileler Yeşu'dan sonra *Şoftim* denilen hâkimler tarafından yönetilmiştir.
Bet-Hamiktaş: Kutsal ev; Süleyman mabedi diye de bilinir.
Hıristiyanlık öncesi Yahudi mezhepleri: 1-*Ferisilik***:** Tefsirciler, 2-*Sadukilik***:** Tevrat dışında hiçbir otorite kabul etmeyen grup, 3-*Essenilik***:** Ölü deniz mezhebi diye bilinir.
***Mişna*:** Tevrat'ın ilk tefsiridir. ***Talmut*:** Mişna'nın tefsiridir.
Hıristiyanlık sonrası Yahudi mezhepleri: *1-Rabbani:* Ferisiliğin devamıdır. *2-Karailik:* Tevrat'ı çok okuyanlardır.
Yazılı Yahudi metinleri: Eski ahit, Tanah, Tora, Neviim, Ketuvim.
Sözlü Yahudi metinleri: Tanah'ın tefsirleri; Mişna ve Tora'dır. Mişna zor anlaşıldığından *Amora* denen yorumcular ancak anlar.
Yahudiliğin temel ilkeleri: 1- Seçilmişlik, 2- Kutsal toprak, 3- Mabet, 4- Mesihçilik
Meleklere iman Yahudi inanç esasları arasında yoktur.
Kotel: Süleyman mabedinden geriye kalan batı duvarına denir.
Malaki: Yahudilerin son peygamberinin ismidir.
Sinagog: Yahudi ibadet mekânlarıdır. Burada üç şey bulunur: 1- Aron Hokadeş: Kutsal dolap, 2- Devamlı yanan ışık, 3- Teva: Kürsü ayrıca Sinagoglarda resim ve heykel bulunmaz.
Yahudilerde günlük ibadet; Sabah, İkindi, Akşam olmak üzere üç vakittir.
Şabat: Yahudilerde haftalık ibadet günüdür. (Cumartesi)
Dini bayramlar: ***Roş-Haşana*:** Yılbaşı bayramı, ***Yom-Kibbur*:** On günlük tövbe bayramı, ***Sukkot*:** Yahudilerin 40 yıllık çölde dolaşıp kurtulmaları anısına yaptıkları bayram, ***Simha-Tora*:** Tevrat'ın hatim bayramı, ***Haruka*:** Dini ve milli bir bayramdır. Süleyman mabedinde bir günlük yağla sekiz gün yanan şamdanın kutlaması. ***Şavuot*:** Tevrat'ın Yahudilere verilme bayramı.
Hac zamanı: Sukkot, Fısıh, Şavuot Yahudilerin hac aylarıdır.
Günümüzde Yahudi mezhepleri: ***Ortodoks Yahudiler*:** Klasik Yahudilerdir. ***Hasidizm*:** Ortodoksların içinden çıkan tarikatın adıdır. Siyah şapka ve cübbe giyerler. ***Reformonist Yahudiler*:** Tevrat'ı tanrı tarafından verilmiş kitap olarak görmezler. ***Muhafazakâr Yahudiler*:** Reformlara karşıdırlar.
Maimonides (Musa b. Meymun): 13 maddelik iman esaslarını belirleyen Yahudi bilginidir.

HIRİSTİYANLIK

Hıristiyanlık: Mesih'in takipçileri, taraftarları anlamındadır.
Yahuda İşkaryot: Hz. İsa'ya ihanet eden havarinin ismidir.
Pavlus: Bugünkü Hıristiyanlığın kurucusudur. Kendini, putperestlere Hz. İsa'yı anlatmayı adayan kişidir.
Konsüller: ***İznik*:** İsa'nın tanrılığının kabul edildi, İncil sayısı 4'e indirildi.
***İstanbul*:** Hıristiyanlık Roma'nın resmi dini oldu. Piskopos, papa unvanı aldı. Kutsal ruhun tanrılığına karar verildi. ***Efes*:** Meryem'in İsa'yı doğurmakla tanrıyı doğurduğuna karar verildi. Meryem'e tanrı doğuran (The otokos) denildi. ***Kadıköy*:** Antakya-Süryani, Habeş-Kıpti, Ermeni-Gregoryan kiliseleri ortaya çıktı. Kutsal ruhun kimden çıktığı problemi Roma kilisesini ikiye böldü: *Katolik* ve *Ortodoks*.
Trent: 1545 yılında toplanan Trent konsülünü reforministlere karşı Katolikler topladı.
Ökümenizm: Hıristiyan birliğini gerçekleştirme taahhüdü. 1948 yılında Cenevre'de Dünya Kiliseler Konseyi kurulmuştur.
İsa'daki beşeri ve ilahi tabiatın mahiyeti, Nesturi ve Monofizit anlayışı doğurmuştur.

Hıristiyanlığın temel özellikleri: 1- Asli günah, 2- Kurtuluş, 3- Misyonerlik, 4- Ahit, 5- Mesihçilik, 6- Teslis.
Hıristiyanlığın kutsal kitabı: İsa'dan önce Eski Ahid, sonrası Yeni Ahid: Kitab-ı Mukaddes.
Markos: İlk İncil yazarıdır. Daha sonra Matta, Luka, Yuhanna yazılmıştır.
Sinoptik: Markos, Matta, Luka benzer olduklarından bu ad verilmiştir.
Kilise: Hıristiyan cemaatini temsil eder. Pazar, haftalık ibadet günüdür.
Noel: Hz. İsa'nın doğum günüdür.
Paskalya: Hz. İsa'nın öldükten sonra yeniden dirilmesi anısına kutlanır.
Sakrementler: Vaftiz, Kuvvetlendirme, Evlilik, Ruhbanlık, Günah itirafı, Son yağlama, Evharistiya: Ekmek-şarap Hz. İsa'nın havarileri ile son akşam yemeği.
Hıristiyan Mezhepleri: Katolik: Roma-Papa, Ortodoks: İstanbul-Patrik, Protestan
Noel baba: Aziz Nikolas
İnkültürasyon: İncil'in mesajını dünyanın çeşitli bölgelerinde yaşayan halkların kültürüne uydurmaktır. Türkiye'de bu gün Hıristiyan gruplar: Rumlar, Ermeniler, Süryani ve Arap Ortodokslar vardır. Bunlar arasında ülkemizde en çok Ermeniler mevcuttur.
Hıristiyanlar açısından Türkiye: *Pavlus*, Tarsusludur. Hıristiyan terimi ilk kez Antakya'da kullanılmıştır. Katoliklerde Pavlus'un Hıristiyanlığı yaymak için dolaştığı yerler hac yerleridir.

HİNDUİZM

Hinduizm: Dünyanın yaşayan en eski dinidir, Hindular bu dine "Sanata Dharma" yani ezeli ebedi hakikat derler.
Sihizm: İslam'ın Hinduizm'e etkisinden doğan inanış.
Hinduizm'in özellikleri: Etnik bir dindir, kurucusu yoktur, genel geçer bir inanç sistemi yoktur, kurumsal bir din değildir, inanç açısından inekler önemlidir, halk arasında kast sistemi dediğimiz tabakalar mevcuttur.
Vedalar: Hinduizm'in kutsal kitaplarıdır.
Üçlü tanrı sistemi: *Brahma*: Yaratıcı, *Vişnu*: Koruyucu, *Şiva*: Yakıcı tanrıdır. Koruyucu tanrı Vişnu'nun yeryüzüne inmesine "*Avatar*" denir. İbadet cemaatle yapılmaz.
Kast sistemi: *Brahmalar*: Din adamları, *Kşatriya*: Hükümdar sülalesi, *Vaisya*: Tüccar, esnaf, çiftçi sınıfı, *Sudra*: Köleler ve ayaktakımı.
Karma: Kişinin dünyada yaptıklarının karşılığını görmeye denir.
Tenasüh: *Samsara*: Yani yeniden dirilişin adıdır.
Hindu yaşam tarzı: Hayatın dört amacı vardır: 1- *Dharma*: erdem, 2- *Artha*: helal kazanç, 3-*Kama*: huzur, 4- *Makşa*: Özgürlük, ayrıca evliliğin amacı bir oğul sahibi olmaktır.

BUDİZM

Hindistan'da kast sistemi Brahmanizm ve Politeizme karşı çıkmıştır.
Kurucusu: Buda'dır. Asıl adı *Siddharta Gatomadır*.
Sangha: Budist keşiş teşkilatına denir.
Budizm mezhepleri: Mahayana, Threvada.
Karma, tenasüh: Kişinin yapmış olduğu bilinçli fiillerin karşılığını gelecekte görmesidir.
Nirvana: Doğum ve ölüm çemberinden kurtulma, tekrar dünyaya gelmemeyi ifade eder.
Sekiz dilimli yol: Doğru inanış, doğru niyet, doğru davranış, doğru söz, doğru geçim, doğru çaba, doğru kontrol, doğru konsantrasyon; Bunlar: hikmet, ahlak, tefekkür adı altında gruplandırılır.
Tanrı konusundaki belirsizlik Budizm'i tanrısız bir din yapmıştır.
Stupa: Buda ve önemli şahsiyetlerin kalıntılarına denir.
Bodhi: Buda'nın altında aydınlandığı ağacın adıdır.
Vesak: Buda'nın aydınlanma bayramına denir.
Yoga: Asıl aydınlanmadır.

İRAN DİNLERİ

Zerdüştilik: Tek tanrı inancı vardır. Tanrının adı: Ahura Mazda'dır. Ayrıca bu dine Mazdehizm de denir.
Avesta: Kutsal kitaptır, ruh ölümsüzdür.
Çinvat: Ahiret, ayrılık köprüsüdür.
Ahlaki düşünceler: İyi düşünme, iyi söz, iyi iş.
Mitraizm: Güneş tanrısı Mitra'ya atfedilen dindir. Hıristiyanlığı etkilemiştir. Aralarında ortaklıklar vardır.
Mecusilik: Sasaniler'in resmi dinidir. Işık zamanla ateşle özleşmiştir.
Manihaizm: İran'da kurulmuş tüm dinlerin sentezidir. Zındık kavramı onlara aittir. Ruhban sınıfına seçkinler denir.

❖

HAC

Fıkıh Terimi Olarak Hac: imkânı olan Müslümanların belirlenmiş zaman içinde Kâ'be, Arafat, Müzdelife ve Mina'da belli dînî görevleri şart ve usulüne uygun olarak yerine getirmek suretiyle yapılan ibadeti ifade eder. Haccın farz olduğunun delili Al-i İmran suresi 97. Ayet-i kerimedir. Hicretin dokuzuncu yılında farz kılınmıştır.
Fevri: Haccın imkân elde edildiği yıl yapılmasını ifade eder. Ebu Yusuf, Ebu Hanife, Maliki ve Hanbelî bu görüştedir. Erteleyen günahkâr olur.
Terahi: Hac, imkân elde edildiği yıldan sonra da yapılabilir. Şafii ve İmam Muhammed bu görüştedir.
Haccın Farz Olmasının Şartları: 1-Müslüman **2-** Akıl **3-** Baliğ **4-** Özgür olmak **5-** İmkânı olmak *İmam-ı Malik'e göre Mekke dışında ikamet eden kimse yürüyerek hacca gitmeye gücü yetiyor ve yolda yiyecek ve içeceğini kazanabiliyorsa, binit ve parası dahi olmasa o kişiye hac farzdır. Şoför ve işçiler bu sınıfa girer.
6- Sağlıklı olmak *Ebu Hanife'nin bir görüşüne göre ekonomik gücü olsa ve kendisine refakat edecek bir kimse bulunsa bile a'ma kimseye hac farz değildir. İmam Muhammed ile İmam Ebû Yusuf'un tercih ettikleri görüşe göre ekonomik gücü ve kendisine refakat edecek biri varsa o zaman a'maya hac farz olur. Diğer mezheplerin görüşleri de bu istikamettedir. ***Şâfiî ve Hanbelî** mezheplerine göre ekonomik imkânı bulunan ve diğer şartları da taşıyan ancak çok yaşlı olması veya felçli ve kötürüm olma gibi bedensel bir engeli ve tedavisi imkânsız bir hastalığı bulunması sebebiyle bizzat haccı yapamayacak durumunda olan kimselerin yerlerine bedel göndermeleri gerekir.
7- Yol güvenliği **8-** Haccın farz olduğunu bilmek **9-** Hac vaktine yetişmek **10-** Kadınların güvenliği sağlanmış olmak, **Hanefî** ve **Hanbelî** mezheplerine göre yukarda zikredilen şartları taşıyan bir kadına haccın farz olabilmesi için kendisine refakat edecek **eşi** veya bir **mahremi** bulunması gerekir. Kadın, yanında eşi ya da mahremi olmadan hacca gidemez. **Şâfiî** ve **Malikî** mezheplerine göre kadına **haccın farz olabilmesi** için, yanında eşinin ya da bir mahreminin bulunması şart değildir. Kadın güvenilir bir gurup kadınla birlikte hacca gidebilir. **11-** Eşi ölmüş veya boşanmış kadınların iddet beklemesi gerekir.

Haccın Geçerli Olmasının Şartları: 1- İhrama girmek, 2- Haccı belirli zamanda yapmak, 3- Haccı belirli mekânlarda yapmaktır.
Hükmü İtibari ile Hac: Farz, vacip ve nafile.
Edası İtibari ile Hac: İfrad, Temettu ve Kıran
İfrad: Umresiz yapılan hacdır.
Temettu: Hac ve umreyi ayrı ayrı niyet ve ihramla yapmaktır.
Kıran: Hac ve umreye birlikte niyet edip tek ihramla ikisini yapmaktır.
Temettu ve Kıran Haccını Yapmanın Şartları: 1-Afakî olmak **2-**Umre ve hac aynı yılın hac aylarında olmalı **3-** Umreden sonra memlekete dönülmemelidir.

En faziletli hac: Şafii ve Maliki→İfrad, Hanefi→Kıran, Hanbelî→Temettü
Haccın müstakil farzları: ***Hanefi*****:** İhram şart, Arafat vakfesi ve Kâbe'yi tavaf rükündür. ***Şafii*****:** İhram, Tavaf, Arafat vakfesi, Say, Tıraş ve rükünler arası en az dördünde tertip. ***Maliki*** ve **Hanbelî:** İhram, Tavaf, Vakfe, Say.
Haccın müstakil vacipleri: ***Hanefi*****:** Say, Müzdelife vakfesi, Cemrelere taş atmak, Tıraş ve Veda tavafı. ***Şafii* ve *Hanbelî*****:** İhrama mikattan girmek, cemrelere taş atma, Müzdelife'de vakfe, bayramın 1, 2, 3. günlerinde Mina'da gecelemek, Veda tavafı. ***Maliki*****:** Telbiye, Müzdelife'de geceleme, Tıraş, Eyyamı teşrikte Mina'da gecelemek,
Haccın müstakil sünnetleri: ***Hanefi*****:** Kudum tavafı; Mekke, Arafat ve Mina'da hutbe okunması, Arefe gecesi Mina'da gecelemek, Bayram gecesi Mina'da gecelemek, Bayram günleri Mina'da kalmak.

İHRAM

Hanefi: Haccın geçerlilik şartıdır. Diğer üç mezhepte, haccın rüknüdür.
İhramın farzları: ***Hanefi*****:** Niyet ve Telbiye; ***Şafii* ve *Hanbelî***: Niyet ve Telbiye sünnettir. ***Maliki***: vaciptir. ***Şafii*****:** Şafii'de niyet belirtilmelidir aksi halde hac ve umre yapılmış olmaz. İbadetlerde niyet şarttır.
İhramın vacipleri: Mikat sınırlarını ihramlı geçmek, İhram yasaklarına uymak, Hanefi'de Mikat yerinden önce ihrama girilebilir, diğer üç mezhepte ise mekruhtur.
İhrama girme: Hanefi ve Maliki'de hac aylarından önce ihrama girilebilir, Şafii'de ise girilemez. Aksi halde yapılan hac nafile olur.
* Hanbelî mezhebinde kişi ihrama şartlı olarak girebilir. Engellenirsem kurban kesmeyeceğim gibi.
Fes etme: Hanefi, Şafii ve Maliki'de kişi haccı fes edip umreye çeviremez, Hanbelî'de bir sakınca yoktur.
Harem Bölgesi: * En yakın 8 Km Tenim, * En uzak Cirane'dir. * Aşair, * Seniyyetü'l-Cebel, *Edat-ü Libn, * Batn-ı Nemire
Hıll Bölgesi: * Zül-Huleyfe, * Cuhfe, * Karn, * Yelemlem, * Zat-ı Irak
Afak Bölgesi: İhrama girme yerleri: * Zül Huleyfe; en uzak mikat sınırıdır 450 km., Medineliler ve bu yönden gelenlerin mikatıdır. Cuhfe: Şamlılar, Karn(Seyl): Kuveyt, Yelemlem: Yemenlilerin mikatıdır. 54 km. ile en yakın mikattır. Zat-u Irak: Irak ve o cihetten gelenlerin mikatıdır.
* Hangi maksatla olursa olsun harem bölgesine girecek olan âfâkîlerin Mîkat sınırlarında ihrama girmeleri gerekir**.** **Şâfii** mezhebine göre hac ve umre dışında başka bir maksatla Harem bölgesine ihramsız olarak girilebilirse de ihramlı olarak girilmesi daha faziletlidir.

TAVAF

Kudum Tavafı: Sünnettir. İfrad hacılarının Mekke'ye vardıklarında yaptıkları ilk tavafa denir. Mekkeliler, hıll ve harem bölgesinde yaşayanlar bu tavafı yapmazlar. Şafii'de ise Kıran haccı yapanların Mekke'ye vardıklarında yaptıkları ilk tavaf Kudüm tavafıdır.
Ziyaret Tavafı: (İfaza tavafı) Hac için gerekli farz olan tavaftır.
Ziyaret Tavafının Geçerlilik Şartları: * Arafat vakfesini yapmış olmak, * Belirli günde yapmak (Kurban bayramının ilk günü başlar, ömrün sonuna kadar yapılabilir. Ebû Hanife bayramın ilk üç gününde yapmanın vacip olduğunu söyler.)
Ziyaret tavafının vakti: *Hanefi*: kurban bayramının ilk günü fecri sadığın doğması ile başlar. *Şafii* ve *Hanbelî*: Zilhiccenin 9. gününü 10. gününe bağlayan gecenin yarısından itibaren yapılabilir. *İmameyn*, *Şafii*, *Maliki* ve *Hanbelî'de* ziyaret tavafını bayramın ilk üç gününde yapmak sünnettir. *Hanefi*: vaciptir aksi halde dem gerekir.
Veda (sader) tavafı: Afakîlerin Mekke'den ayrılmadan önce yapmaları gereken son tavaftır. Maliki: sünnet, diğerlerinde vaciptir. *** Şâfii** mezhebine göre, veda tavafının, bütün işler bitirildikten sonra tam yola koyulmak üzere iken yapılması ve yapıldıktan hemen sonra dönüş yolculuğuna başlanması **vaciptir**.
Umre Tavafı: Umrenin farzlarındandır.

Nezir Tavafı: Tavaf adağı olanın yapması gereken tavaftır.
Nafile Tavaf ve Tahiyyatü'l-Mescit Tavafı: Hareme girenin vakit müsaitse yapması tavsiye edilen tavaftır.
Tavafın geçerlilik şartları: 1- Niyet (*Şafii'de* Ziyaret ve Kudüm tavafı için niyet şart değildir.) 2- Belirli zaman, 3- Tavafı Kâbe'nin etrafında yapmak, 4- En az dört şavt yapmak, (diğer mezheplerde 7'ye tamamlamak farzdır)
Tavafın Vacipleri: 1- Abdestli olmak (diğer mezheplerde geçerlilik şartıdır yani farzdır, aksi halde o tavaf yeniden yapılır.) * Maliki: Adetli kadının iki kanama arasındaki kesintisi temizlik sayılır ve bu durumda olan kadın tavafını yapabilir. 2- Setr-i avret (Şafii'de geçerlilik şartıdır) 3- Teyamün (tavafı Kâbe'nin sağından yapmak) 4- İlk şavta Hacerü'l-Evsedi geçmeden başlamak. 5- Tavafı yürüyerek yapmak (Şafii: sünnettir) 6- Tavafı hatmin dışından yapmak, 7- Tavafı 7 şavta tamamlamak (diğer mezheplerde farzdır) 8- Tavaf namazı kılmak, bu namazı kılmayana *Maliki'de* dem cezası gerekir. *Şafii* ve *Hanbelî'de* sünnettir. *Hanefi'de* vaciptir kılmayan günahkâr olur. Tavaf namazı tavafın vacibi değil müstakil bir ibadettir. Bu sebeple terkinden dolayı dem gerekmez. Ancak bu namazı kılmayan kimse, günahkâr olur.
Teyamün: Kâbe'yi sağından tavaf etmek, yani Kâbe tavaf edenin soluna gelecek şekilde başlamak.
Muvalat: Şaftları ara vermeden yapmaktır. Hanefi ve Şafii'de sünnet, Maliki ve Hanbelî'de vaciptir.
Tavafın Sünnetleri: * Tavafa Rükn-i Yemani tarafından gelmek, * Her şavtın sonunda Hacerü'l-Esved'i istilam etmek, * Remel yapmak, * Iztıba yapmak, * Tavafı Kâbe'nin yakınından yapmak, * Müvalat (şaftları ara vermeden yapmak), * Tavaf esnasında dua etmek, * Vücut, elbise ve metafta necasetin bulunmaması *Hanefi'de* sünnettir. Diğer mezheplerde tavafın geçerlilik şartıdır. * Tavaftan sonra zemzem içmek

SAY

Say: Hanefi'de haccın asli vacibidir. Diğer mezheplerde hac ve umrenin rüknüdür. Say'in dört şavtı rükün, yediye tamamlamak vaciptir. Diğer mezheplerde 7 şavta tamamlamak rükündür. Hanefi'de dörtten sonrası terk edilirse her şavt için sadaka-i fıtır, tamamen terk edilirse dem gerekir.
Say'in Şartları: 1- Hac Say'ini ihrama girdikten sonra yapmak, **2-** Hac say'ini hac ayları girdikten sonra yapmak, **3-** Say'i geçerli bir tavaftan sonra yapmak, **4-** Safa ve Merve arasında yapmak, **5-** Safa'da başlayıp Merve'de bitirmek, **6-** En az 4 şavtını yapmış olmak. (diğer mezheplerde 7 şavta tamamlamak rükündür)
Say'in Vacipleri: * Yürüyerek yapmak, * Say'i 7 Şavta tamamlamak, * Umre say'ini ihramlı yapmak, * Safa ve Merve arasını tamamen yürümek.
Say'i yürüyerek yapmak: Hanefi ve Maliki'de vaciptir. Aksi halde dem cezası gerekir. Şafii ve Hanbelî'de sünnettir. Maliki'de şavtları peş peşe (muvalat) yapmak say'in geçerlilik şartıdır.
Say'in Sünnetleri: * Say'e tavaf namazını kıldıktan sonra ara vermeden başlamak, * Abdestli olmak, * üzerinde ve say alanında necaset bulunmamak, * İstilamdan sonra Safa'ya yürümek, * Safa ve Merve'de Kâbe'ye yönelip dua ve tesbihte bulunmak, * Yeşil ışıklar arasında ***hervele*** yapmak, * Say esnasında dua etmek, * Şavtları peş peşe (Muvalat) yapmak.

ARAFAT VAKFESİ

Rüknü: Belirli zamanda, belirli yerde bir müddet durmaktır.
Geçerlilik Şartı: * Hac için ihramlı olmak, * Zilhiccenin 9'u ile 10. Günü fecr-i sadık arası Arafat'ta olmak. * Vakfeyi Arafat'ta yapmak.
Arafat Vakfesinin Vacibi: Arafe günü gün batımına kadar beklemektir.
Arafat Vakfesinin Sünnetleri: a) Arefe günü sabahı güneş doğduktan sonra Mina'dan Arafat'a hareket etmek. **b)** Zeval vaktinden önce Arafat bölgesinde bulunmak. **c)** Mümkünse vakfe için gusletmek. **d)** Öğle namazı öncesinde Nemîre Mescidi'nde hutbe okunması. **e)** Oruçlu olmamak. **f)** Vakfe esnasında abdestli ve kıbleye yönelik bulunmak. **g)** Mümkün olduğu kadar vakfeyi "Cebelü'r-Rahme" denilen tepenin yakınında yapmak. **h)** Öğle vakti olunca öğle ve ikindi namazlarını birleştirerek kılmak (cem'-i takdîm). **Ebû Hanîfe**'ye göre öğle ile ikindi namazının cem'-i takdîm ile kılınabilmesi için; Arefe günü hac için ihramlı olarak Arafat'ta

bulunmak ve namazı Mescid-i Nemîre'de "cemâat-i kübrâ" ile kılmak gerekir. Aksi halde her namaz kendi vaktinde kılınır. **Ebû Yûsuf** ve **İmam Muhammed** ile **Şâfiî, Hanbelî** ve **Mâlikî** mezheplerine göre, Arefe günü hac için ihramlı olanların, öğle ile ikindi namazlarını; ister Nemîre Mescidi'nde ister çadırlarda, ister cemaatle, ister münferit olsun herkesin cem'-i takdîm ile kılması **sünnet**tir.

Arafat Vakfesinin Yeri: Urane vadisi hariç Arafat'ın her yeridir.

- Arafat vakfesinin vakti: Hanbelî'de arefe günü fecri sadıktan kurban bayramının 1. Günü fecr-i sadığa kadardır. Maliki'de gecenin bir cüzünde Arafat'ta bulunmak vakfenin geçerlilik şartıdır.
- Maliki: Arafat'ta mukim olsun seferi olsun herkesin namazları seferi kılmaları sünnettir.

MÜZDELİFE VAKFESİ

Rüknü: Belli zamanda, belli mekânda bir müddet durmaktır. Bayramın 1. Günü fecr-i sadıktan güneşin doğmasına kadar ki zamandır. Şafii-Hanbelî: Arefe'yi bayrama bağlayan gecenin yarısından güneşin doğuşuna kadardır. Maliki: Arefe güneşin batımından bayram günü güneşin doğuşuna kadar.

Geçerlilik Şartları: * Hac için ihramlı olmak, * Arafat vakfesini yapmış olmak, * Vakfeyi Müzdelife'de yapmak, * Belli zamanda yapmak.

Müzdelife Vakfesinin Vacibi: Cem-i tehir

Müzdelife Vakfesinin Sünnetleri

a) Arefe gününü bayram gününe bağlayan geceyi burada geçirmek **b)** Vakfeyi Kuzeh dağı üzerindeki Meş'ar-i Harâm civarında yapmak **c)** Sabah namazını erkence kılmak **d)** Sabah namazından sonra telbiye, tekbir, tehlîl, zikir, dua ve istiğfar ile vakfeyi ortalık aydınlanıncaya kadar sürdürmek **e)** Ortalık iyice aydınlandıktan sonra güneş doğmadan Mina'ya hareket etmek

Cem-i Tehir: Müzdelife'de akşam ile yatsı namazını yatsı vaktinde birlikte kılmak Hanefi'de vaciptir, Ebu Yusuf ve Diğer 3 mezhepte sünnettir.

REMYİ CİMAR

- Haccın müstakil vacibidir. Belli zamanda cemrelere taş atmayı ifade eder.

Şeytan taşlama günlerinde Mina'da kalmak sünnet diğer 3 mezhepte vaciptir, mazeretsiz olarak bu görevin terki **dem** gerektirir.

Zamanı: Kurban bayramı günleridir. İlk günü Yevm-i Nahr, diğer üç günü Eyyam-ı Teşriktir. Şeytan taşlama: bayramın 1. Günü Akabe cemresine (büyük şeytan) 7 taş atılır. Hanefi Maliki Fecri Sadıktan itibaren, Şafii Hanbelî, Arefeyi bayrama bağlayan gecenin yarısından itibaren başlar.

***Nefr-i Evvel:** Bayramın üçüncü günü Mina'dan ayrılmaya "**Nefr-i Evvel**" denir. * Sadece **Ebû Hanîfe**'ye göre her gün atılması gereken taşlar zamanında atılmazsa daha sonra kaza edilmez. Zamanında atılmadğı için **dem** gerekir. İmameyn'e göre vaktinde atılmayan taşlar bayramın sonuna kadar kaza olarak atılır.

- Taşların Müzdelife'den toplanması müstehaptır.
- Şafii Maliki ve Hanbelî'de atılan şey mutlaka taş olmalıdır. Hanefi de taş ve taş cinsi de olabilir.

Şeytan taşlama da tertip: küçük, orta, büyük şeytan sırayla taşlanır. Bu Tertip Hanefi'de sünnettir. Diğerlerinde vaciptir.

Atılan taşların sayısı: * 1. Günü Akabe cemresine (büyük şeytan) 7 taş atılır. * 2. ve 3. Günler her üç cemreye de 7'şer taş atılır. * 4. Gün Mina'da kalanlar 3 şeytana da 7'şer taş daha atar.

Şeytan Taşlamanın Geçerlilik Şartları: * Atılan taşları cemrelere isabet ettirmek veya yakınına düşürmek, * Taşları el ile atmak, * atılan taşın atanın fiili ile gitmesi, * Taşları ayrı ayrı atmak, * Mazereti olmayanın kendi atması, * Atılan şeyin taş cinsinden olması, * Belli vakitte atmak, * Taşların en az dördünü atmak. Dört taştan sonra eksik bırakılan her taş için bir fitre miktarı sadaka verilir.

Şeytan Taşlamanın Sünnetleri: 1. Tertibe uymak. Önce küçük, sonra orta, daha sonra büyük cemreye taş atılır. Bu sıraya uymak **Şâfiî, Mâlikî** ve **Hanbelî** mezheplerine göre ise **vacip**tir. Bu mezheplere göre tertibe

uymayanların taşlarını yeniden atmaları gerekir. Atmadıkları takdirde dem gerekir. 2. Akabe cemresine atılacak taşları Müzdelife'de toplamak. Diğer cemrelere atılacak taşlar, cemarat dışında her hangi bir yerden toplanabilir. 3. Mina'ya varır varmaz ilk iş olarak cemreyi taşlamak. 4. Akabe cemresine ilk taşı atmakla birlikte telbiyeye son vermek 5. Taşları atarken duasını okumak 6. Yedi taşı peş peşe atmak 7. Küçük ve orta cemreleri taşladıktan sonra uygun bir yerde kıbleye yönelerek dua etmek. Büyük cemreyi taşladıktan sonra, beklenilmez, dua yürürken yapmak, 8. Atılan taşların nohut tanesi büyüklüğünde olması. 9. Atılacak taşların temiz olmas. 10.Taşlar sağ elin işaret ve başparmaklarının ucuyla tutup atmak. 11. Taşlama yaparken sağ eli, başın hizasını geçmeyecek kadar kaldırmak. 12. Bayramın birinci günü Akabe cemresine kuşluk vaktinde atmak; Diğer günlerde cemreleri zeval vaktinden sonra taşlamak gerekir. Öncesinde yapılan taşlama geçerli olmaz.

HEDY

Hedy: Hac ve umre menasiki ile ilgili olarak kesilen kurbanlara denir. Koyun ve keçiye **Dem**, sığır ve deveye **Bedene** denir.

Hedy Çeşitleri: 1- Vacip hedy: Temettu ve Kıran haccı yapanların kurbanı. 2- Ceza hedyi, 3- İhsar (hac veya umre için ihrama girip vakfe veya tavaf yapama imkânı ortadan kalkanın ihramdan çıkmak için kesmesi gereken kurban) hedyi, 4- Fevat hedyi (Arafat vakfesini kaçıranın kemesi gereken hedy), 5- Adak (nezir) hedyi.

Hedy Kurbanının kesileceği yer ve zaman: Bütün hedy kurbanları harem bölgesi içinde kesilir. Belli zamanı yoktur, geciktirilmeden bir an önce kesilmelidir. Ceza ve ihsar hedyinin etlerinden kesen ve yakınları ile zenginler yiyemez. Yoksularla tasadduk edilir. Temettu ve Kıran hedyi kurbanı kesme imkânı bulamayanlar üçü hac esnasında, yedisi memlekete döndükten sonra toplam on gün oruç tutar.

TRAŞ

Haccın asli vaciplerindendir. (Şafî mezhebine göre tıraş olmak veya saçları kısaltmak, haccın vacibi değil, **rüknü**dür.) Bayramın 1. Günü Mina'da Akabe cemresini taşlayıp, kurban kestikten sonra tıraş olunur.

İhramdan Çıkma (Tahallül): İhram yasaklarının kalkmasına denir. **İlk Tahallül**: bayramın 1. Günü tıraş olmakla gerçekleşir. Cinsel ilişki hariç diğer ihram yasakları kalkmış olur. **İkinci Tahallül:** Ziyaret tavafı ile başlar. Bütün ihram yasakları kalkmış olur.

İHSAR

İhsar: Hac veya umre için ihrama giren kişinin herhangi bir sebeple umre için tavafı, hac için Arafat vakfesini, ziyaret tavafını kaçırmak demektir.

Sebepleri: * düşman, * hastalık, * parasız kalmak, * hapse atılmak, * ayağı kırılmak, * yurt dışı yasağı konulmak gibi sebeplerden hac veya umreyi kaçırana muhsir denir. Muhsir olan kişi niyet eder, ihsar kurbanı keser ve ihramdan çıkar.

FEVAT

Fevat: İhrama girmiş ve çeşitli nedenlerle Arafat vakfesini kaçırmış kişiye denir. Temettu veya ifrad haccı yapacak olan umre yapıp ihramdan çıkar, Kıran haccı yapacak olan ise umre ve kaçırdığı haccın diğer hükümlerini yerine getirerek ihramdan çıkar.

BEDEL HACCI

Bedel Haccı: Bizzat hac yapamayanın bunun yerine vekil göndermesidir.

Bedel Göndermenin Şartları: 1- Vekilin Müslüman olması. 2- Vekilin müvekkil adına niyet etmesi 3- Sağ olan müvekkilin vekile söylemesi. 4- Müvekkile önceden hac farz olmalı. 5- Vekile ücret şart koşulmamalı. 6- Vekilin masrafları müvekkilden olmalı. 7- Vekilin yola müvekkilin memleketinden yola çıkması. 8- Vekilin hacla ilgili müvekkilin şartlarına uyması 9- Vekilin haccı bizzat kendisinin yapması.

***** Şafii ve Hanbelî'de nafile hacda vekâletin geçerli olabilmesi için, vekilin daha önce kendi adına hac yapmış olması lazımdır.

HACLA İLGİLİ CEZALAR

- Hac ve umrenin vaciplerinin terkinden dolayı ceza gerekir.
- Mazeretsiz terk edilen her bir vacip için dem gerekir. Mazeret varsa bir şey gerekmez.

Mikat Sınırları ile İlgili Cezalar:

Ne maksatla olursa olsun mikatı ihramlı geçmek vaciptir. Aksi durumda dem gerekir. Geri dönülüp yeniden ihramlı geçilirse ceza düşer. Şafii: hac ve umre dışında başka maksatla mikatları ihramlı geçmek sünnettir. Aksi durumda ceza gerekmez.

Tavafla İlgili Cezalar:

- Üzerinde necaset varken tavaf yapmak *Hanefi'de* engel değildir. Diğer mezheplerde bu durumda yapılan tavaf iade edilir.
- Avret mahalli bir rükün eda edecek kadar açık kalırsa *Hanefi'de* dem gerekir. Diğer mezheplerde bu durumda yapılan tavaf yeniden yapılır.
- Tavafı geri geri yürüyerek yapana dem gerekir. Diğer mezheplerde bu durumda yapılan tavaf yeniden yapılır.
- Tavaf namazı müstakil vaciptir. Terk edene bir şey gerekmez, günahkâr olur.
- Kudüm tavafının tamamı veya şavtların yarıdan fazlası cünüp, adetli olarak yapılırsa dem gerekir. Son üç şavt için her bir şavt için sadaka verilir. Eğer tavaf abdestsiz yapılmış ise her şavta sadaka-i fıtır verilir. Yeniden yapılırsa ceza düşer.
- Umre tavafının tamamı abdestli olmalıdır. Aksi halde dem gerekir.
- Ziyaret tavafının tamamı ya da yarıdan çoğu cünüp, adetli veya loğusa olarak yapılırsa bedene, abdestsiz olarak yapılırsa dem gerekir, yeniden yapılırsa ceza düşer.
- Veda tavafı abdestsiz yapılırsa her şavta sadaka gerekir. Yarıdan fazlası cünüp, loğusa, adetli yapılırsa dem gerekir. **Mâlikî** mezhebine göre veda tavafı **sünnet** olduğundan terk edilmesi halinde her hangi bir ceza gerekmez.

Say İla İlgili Cezalar:

- Say'i, mazeretsiz yürüyerek yapmamak dem gerektirir.
- Say'in 3 veya daha az şavtını terkinde her bir şavt için sadaka-i fıtır.

Arafat Vakfesi İle İlgili Cezalar: Vakfe günü gün batımından önce Arafat'tan ayrılan için dem gerekir. Şafii ve Maliki'de gün batımına kadar beklemek sünnettir, ceza gerekmez. Ayrıca Maliki'de gecenin bir cüzünde Arafat'ta bulunmayanın haccı fasit olur.

Müzdelife Vakfesi İle İlgili Cezalar: Haccın asli vaciplerindendir. Yapmamak dem gerektirir.

Remyi Cimar İle İlgili Cezalar: Şeytan taşlamayı terk etmek, atılacak olan taşların yarıdan fazlasını atmamak dem; yarıdan azını atmamak her bir taş için sadaka gerektirir. İmameyn ve diğer üç mezhepte vaktinde atılamayan taşlar bayramın 3. Günü, gün batımından önce atılırsa ceza düşer.

Tıraş İle İlgili Cezalar: Bayramın 3. Günü gün batımına kadar vakti vardır. Vaktinden sonraya kalır ise dem gerekir. Maliki ve Hanbelî'de saçların tamamı tıraş edilir. Şafii'de en az üç tel kesilmelidir.

Şeytan Taşlama, Kurban Kesme ve Tıraş Olma Tertibi: *Hanefi'de* bu tertip vaciptir, terkinde dem gerekir. Diğer mezhep ve *İmameyn'e* göre tertip sünnettir, ceza gerekmez.

Giyim Yasakları Cezaları: * Gece gündüz bir gün boyunca ihramlı iken bir şey giymek dem, bir günden az olursa sadaka gerekir. Yaradan dolayı giysi giyinmek, sargı sarmak: dem, 3 gün oruç, 6 fakire sadaka vermek

şıkları içinde muhayyerdir, istediğini seçebilir. Baştaki yara veya kırıktan dolayı sargı sarılmışsa bir şey gerekmez. ***** Kadınların yüzlerini bir gündüz veya gece örtmeleri dem, az bir zamanı sadaka gerektirir.

Koku Sürünme Cezası: * ihramlı iken sürülen kokunun etkisi bir gece veya bir gündüz devam ederse dem, daha az bir zaman devam ederse sadaka gerekir. ***** koku sürülen yer bir organın tamamı olursa dem, azı olursa sadaka gerektirir. ***** Göze üç defa sürme çekmek dem, azı sadaka gerektirir. ***** Bir karış kadar yere koku sürme dem, azı sadaka gerektirir. ***** İhramlının saçını boyaması ya da kına yakması dem gerektirir. * Şafii'de kokulu sabun için ceza gerekmez.

Saç ya da Tüyleri Giderme Cezaları: * Başının tamamı veya ¼ tıraş etme dem, daha azı sadaka gerektirir. * Enseyi tıraş dem gerektirir. * İhramlının ihramsızı tıraş etmesi sadaka gerektirir. * Kaşınırken üç tel düşerse yarım sadaka gerekir. * Şafii: saça kına yakmak ceza gerektirmez. İhramlı iken kesilen saç az da olsa dem gerekir.

Tırnak Kesme: * Aynı zaman ve mekânda bütün tırnakları ya da yarıdan fazlasını kesmek dem, ayrı ayrı yerlerde el ve ayak tırnaklarını keserse iki dem, yarıdan azı kesilirse her tırnağa sadaka gerekir. * İhramlının başkasının tırnağını kesmesi sadaka gerektirir.

Cinsel İlişki Cezaları:

***** Hac için ihrama girip, Arafat vakfesinden önce cinsel ilişkiye girenin haccı fasit olur. Ayrıca dem gerekir. Diğer mezheplerde bu durumda olan kişiye bedene gerekir.

* Arafat vakfesinden sonra ilk tahallülden önce cinsel ilişkiye giren kişiye bedene gerekir. Diğer mezheplerde hac fasit olur ayrıca bedene keser.

* İlk tahallülden sonra, ziyaret tavafından önce cinsel ilişkiye girene dem gerekir.

* İhramlı iken eşini şehvetle öpme, sarılma, kucaklama dem gerektirir.

* Mastürbasyon yapıp boşalan kişiye dem gerekir. Boşalma olmazsa bir şey gerekmez.

Av ile İlgili Yasaklar ve Cezalar: Avlanılan hayvanın kıymeti takdir edilir, haremdeki fakirlere dağıtılır.

Bitkiler: Bitkilere verilen zararın karşılığı tasadduk edilir. *Şafii* ve *Hanbelî*: Büyük ağaçları kesene dem, küçük bitkileri kesene sadaka gerekir. *Hanefi* dışındaki üç mezhep Medine ve civarının bitkilerini de yasak sayar.

- Hanefi'de ihramlının evlenmesinde bir sakınca yoktur. Diğer mezheplerde bu evlilik fasitdir.

❖

UMRE

Umrenin Farzları: 1- İhrama girmek, 2- Kâbe'yi tavaf olmak üzere ikidir. İhram şart, tavaf ise rükündür.

Umrenin vacipleri: 1-Say, 2- Tıraştır. Umrenin yasaklarına uymayan ve vaciplerini terk edene dem gerekir.

* Şafii ve Hanbelî'de ömürde bir defa umre yapmak farzdır.

HACLA İLGİLİ BAZI KAVRAMLAR

Nefr-i Evvel: Bayramın 3. Günü (zilhicce 12) Mina'dan ayrılmaya denir. Nefr-i Ahir: zilhicce 13. Günüdür.

Tevriye Günü: Arefeden bir gün önceye 8 zilhicceye denir.

Tağlis: Kurban bayramı günü Müzdelife'de kalanların henüz ortalık karanlıkken sabah namazını kılmalarıdır.

Mültezem: Hacerü'l-Esved ile Kâbe'nin kapısı arasında kalan yere denir.

Remel: Tavafta kısa adımlarla koşarak ve omuzları silkerek çalımlı ve çabuk yürümektir. Sünnettir. Sadece sonunda say yapılacak tavaflarda yapılır. Kadınlar yapmaz.

Iztıba: Ridanın yani ihramın vücudun belden yukarısını örten parçanın bir ucunu sağ kolun altından geçirip sol omuz üzerine atarak sağ omuz ve kolu açık bırakmaktır. Remel yapılacak tavaflarda ıztıba sünnettir.

Hervele: Say yaparken yeşil ışıklar arasında kısa adımlarla koşarak canlı ve çalımlı yürümektir. Sünnettir. Kadınlar hervele yapmazlar.

Hacc-ı Ekber: Kurban bayramı arefesinin cumaya rastlaması halinde halk arasında o yıl yapılan haccın, "hacc-ı ekber" (büyük hac) olarak isimlendirilir.

❖

MEVZUAT VE GENEL KÜLTÜR

- **3 Mart 1924 Diyanet'in kuruluşu**
- **(DİB)** Diyanet İşleri Başkanlığı, ilk teşkilat yasası 1935 yılında çıkmıştır.
- Yaz dönemi kıyafet uygulaması 15 Mayıs, 15 Eylül arası,
- Din işleri yüksek kurulu 16 üyeden oluşur.
- Diyanet başbakanlığa bağlıdır, 1961 anayasası,154. Maddesi ile anayasa kurumu olmuştur.
- Mushafları inceleme kurulu, 1 başkan 8 üyeden oluşur.

Diyanet İşleri Başkanları

1- Rıfat Börekçi 1924
2- Şerafettin Yaltkaya
3- A. Hamdi Akseki
4- Eyüp Sabri Hayırlıoğlu
5- Ömer Nasuhi Bilmen
6- Hasan Hüsnü Erdem
7- Tevfik Gerçeker
8- İ. Bedrettin Elmalı
9- Ali Rıza Hakses
10- Lütfi Doğan
11- Süleyman Ateş
12- Tayyar Altıkulaç
13- M. Said Yazıcıoğlu
14- M. Nuri Yılmaz
15- Ali Bardakoğlu
16- Mehmet Görmez

- Kutlu doğum haftası 1989'dan beri kutlanmaktadır. Nisan ayında kutlanır.
- Yeni teşkilat yasası 1 Temmuz 2010 tarihinde kabul edilmiştir. Bu yasa ile DİB başkanı Başbakan müsteşarına denk hale getirildi.
- Diyanette 7 adet müdürlük vardır: 1- Din hizmetleri, 2- Eğitim hizmetleri, 3- Dış ilişkiler, 4- İnsan kaynakları, 5- Dini yayınlar, 6- Hac ve Umre, 7- Yönetim hizmetleri.
- Başkanın görev süresi 5 yıldır.
- 3 adet başkan yardımcısı vardır. Yaş haddi 67'dir. Bir kişi en fazla 2 kez başkan olur.
- Camiler ve din görevlileri haftası Ekim ayının ilk haftası kutlanır.
- İlk eğitim merkezi 1973 yılında Bolu'da açılmıştır.
- DİB. İlk hac organizasyonunu deneme olarak 1978 yılında yaptı. 1989 yılında özel şirket ve acentelere de organizasyondan pay verildi.
- DİB umre organizasyonunu 1984'ten beri yapmaktadır.
- Hac kota uygulaması: 1987'de Amman'da alınan kararla uygulanmaktadır.
- Uluslar arası ilk hac kongresi, 1923 Mina/Akabe'de yapılmıştır.
- Suudi Arabistan'da Türk hac organizasyon başkanı DİB başkanıdır.
- Ülkemizde ilk hac sempozyumu 2006'da İstanbul'da yapıldı.

- AET: Avrupa ekonomi topluluğu 12 Eylül 1963 Ankara'da toplandı.
- AB: Avrupa birliğinde 27 üye ülke vardır. Romanya 2007'de üye olmuştur.
- Entegrasyon: İnsanların bir toplumda bütünleşmesi ve uyumudur.
- Sekülerizm: Dinden bağımsız olan, dinle alakası olmayan şey.
- Dehriyye: Zaman ve Maddeciler ekolüdür. İbn Ravendi kurmuştur.
- Etiyopya: Habeşistan
- G8 ülkeleri: Almanya, Japonya, İngiltere, Fransa, ABD, İtalya, Kanada, Rusya
- İslam konferansı örgütü: 1969 Fas'ta kuruldu. Sekreteri: Ekmelettin İhsanoğlu
- Medeniyetler ittifakı: 2005 yılında Türkiye ve İspanya öncülüğünde, İslam ve batı toplumu arasında saygı ve diyalogun sağlanması için kurulmuştur.
- UNECO: BM. Eğitim bilim ve kültür kurumu II. Dünya savaşı sonrası Londra'da 1945'te kurulmuştur.
- TBMM 550 üyeden oluşur.
- Laiklik 1937 yılında anayasaya konmuştur.
- Hacı Bektaşi Veli'nin kabri Nevşehir'dedir.
- AB ülkelerinde en fazla Müslüman Fransa'dadır.
- BAŞKENTLER: *Özbekistan* başkenti *Taşkent'tir*. *Buhara* ve *Semerkant* da bu ülkededir. *Kırgızistan*: *Bişkek, İsviçre*: *Bern, Finlandiya*: *Helsinki, İspanya*: *Madrid, Romanya*: *Bükreş, Macaristan*: *Budapeşte, Tacikistan*: *Duşanbe,*
- *Belçika*: İslam dinin varlığını resmen kabul etmiştir.
- İnsan hakları evrensel beyannamesi 1948'de kabul edilmiştir. İsrail de bu tarihte kurulmuştur.
- Mimar Sinan'ın kalfalık eseri: Süleymaniye'dir.
- Pir-i Reis: Dünya haritasını çizen ilk kişidir.
- Endonezya: İslam nüfusunun en fazla olduğu ülkedir.
- 10 Aralık, Dünya insan hakları günüdür.
- 2010 dünya kültür başkenti İstanbul'dur.
- Hilafet 1924 yılında kalktı. Soyadı 1934, Alfabe 1928, Türkçe ezan 1932 yılında başladı 18 yıl sürdü. Zamanın DİB başkanı, Ord Prf. M. Şerafettin Yaltkaya idi. Ahmet Hamdi Akseki zamanında Türkçe ezan kalktı.
- Mabet dışında ilk sarık cübbe giyen DİB başkanı 4. Başkan Eyüp Sabri Hayırlıoğlu'dur.
- HSYK başkanı adalet bakanıdır.
- Sahih-i Buhari tercüme edenler: Ahmet Naim, Kamil Miras'tır.
- El-*Mebsut*: Serahsi, El-*İhtiyar*: Abdullah b. Mahmut el-*Mavsıli* yazmış, Mehmet Keskin tercüme etmiştir. *Maverdi*: Edebü'd-Dünya Ve'd-Din.
  Türkiye devletinin dini İslam'dır maddesi 1924'te anayasaya girmiş, 1928'de çıkarılmıştır.

KAYNAKÇA

Diyanet Vakfı İlmihali I. II. Ciltler.
Diyanet İslam İlmihali: Lütfü Şentürk, Seyfettin Yazıcı
Diyanet Hac Rehberi: Komisyon
Dini Kavramlar Sözlüğü: İsmail Karagöz
Dinler Tarihi İlahiyat Fakültesi Ders Kitabı
Kur'an ve Hadis İlimleri İlahiyat Fakültesi Ders Kitabı
Hz. Muhammed (SAV) ve Hayatı: Ali Himmet Berki, Osman Keskioğlu

Çalışmadaki hataları lütfen bildiriniz

Abdulhamit KIRICI
05377271440